

kanne
keri
kapi

Eesti Rahva Muuseum: 2019	184
Uue hoone ettevalmistustööd	137
Majandustegevus	138
Teadustöö	139
Projektid. Konverentsid	139
Artiklid, ettekanded, loengud, konsultatsioonid. Välitööd	141
Kogude osakond	144
Esemekogud. Raamatukogu. Arhiiv	145
Filmi-, video- ja fotokogu	148
Kogude digiteerimine	149
Säilitus- ja konserveerimisosakond	150
Väljaanded	153
Näitused	156
Püsinäitused. Vahetuvad näitused	156
Mujal Eestis. Väljaspool Eestit	161
Programm	163
Eesti Rahva Muuseum 100. aastapäev. Kihelkonnapiirid	164
Ekskursioonid, muuseumiõpe. Näituste programm	168
Kalender ja tähtpäevad. Koostöö Tartu linna ja riiklike ürituste-programmidega	169
Kontserdid ja etendused. Filmiõhtud	170
Maailmafilmi festival 2009	172
ERMi Sõprade Selts	174
Vabatahtlikud muuseumis	175

Ülevaated Eesti Rahva Muuseumist on kirjutanud Agnes Aljas (lk 135–148, 153–171), Kaie Kukk (lk 150–152), Külli Lupkin (lk 149), Pille Runnel (lk 172–173) ja Liisi Toom (lk 174–176).

Intersubjektivne irreaalsus. Art Leete 225

Näituse “Muuseum näitab keelt” ettevalmistamine.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Eesti Rahva Muuseum: 2010

Eesti Rahva Muuseumi 2010. aasta tegevuse keskendus uue hoone väljaarendamisele Raadil. Valmisid põhiprojekt (suvel 2010) ja tööprojekt (talvel 2010), Euroopa Komisjonile esitati taotlus uue hoone rahastamiseks, püsinäituste (eesti ja soome-ugri kultuurid) kontseptsioonid jõudsid eriosade täpsustamiseni, toimus Raadi mõisakompleksi ja uue hoone vahele jääva ala arendamine.

2010. aasta tähendas ERMile ka organisatsioonilist laienemist uute allüksuste näol. Heimtali Koduloomuuseumi ühendamine ERMiga tõi muuseumile esimese filiaali Viljandimaal. Maakonnamuuseumidega koostöö suurendamiseks ja Eesti kultuuripärandi kui ühtse terviku arendamiseks asutati ERMi juurde omakultuuride osakond.

Teaduskeskuse osales ERM mitmetes kultuuripärandi tõlgendamise ja arendamisega seotud teadusprojektides, mille raames ilmus arvukalt artikleid, esineti konverentsidel Eestis ja kaugemal. Aastakonverents korraldati sel korral koostöös digitaalse kultuuripärandi uurimiskeskustega kolme-päevase rahvusvahelise konverentsina „Kultuurimuutused digitaalajastul“. Muuseum läbis edukalt rahvusvahelise teadusastutuste evalveerimise, mille käigus hinnati ERMi teadus- ja arendustegevuste taset.

Suurt tähelepanu pöörati ERMi kogude säilituskeskkonnale ja kättesaadavuse parandamisele. Avanes veebipõhine ERMi vaibakogu portaal, kasvas ERMi kogude kättesaadavus Muuseumide Infosüsteemis (MuIS) ning toimus ERMi filmikogu suuremahuline digitaliseerimine koostöös Eesti Rahvusringhäälinguga. Kogude täiendamisel pöörati suurt tähelepanu koostööle Eesti inimeste ja asutustega ning õnnestus uute

kogukondade kaasamine muuseumi tegevusse, mille heaks näiteks on Oma näituse konkurss, ERMi kirjasaatjate ja ERMi Sõprade Seltsi tegevus.

Raadi mõisakeskusest kujunes arvestatav suvine vabaõhuürituste, teatrietenduste ja kontserdipaik. ERMi näituste ja ürituste kirev programm jõudis üle Eesti ja ka Eestist välja. Lõpule jõudis 2009. aastal alanud kihelkonnapiiride märgistamine.

Aasta jooksul laienes ERMi koostööpartnerite ring ning muuseumi seotus teadus- ja näituseprojektide kaudu teiste Euroopa muuseumitega. Veebruaris kirjutati alla koostöölepe TÜ Viljandi Kultuuriakadeemiaga, millega kinnitati asutuste koostööd Eesti kultuuri uurimise ja järjepidevuse kandmise vallas ning sõlmiti koostööleping Tallinna Tehnika Kõrgkooliga. ERMi nõukogu kogunes kahel korral ERMi arenguid arutama koosseisus: Margus Allikmaa, Anzori Barkalaja, Anu Kannike, Ene Kõresaar, Marju Lauristin, Art Leete, Lembi Lõugas, Priit Pirsko, Mariann Raisma, Ingrid Rüütel, Liivi Soova, Kersti Tiik, Peeter Torop, Marika Valk, Ülo Valk.

2009. aasta lõpu seisuga oli ERMis 109 töötajat, kellest 19 töötas osalise tööajaga. Aasta jooksul oli võimalik töötajail end erialaselt täiendada siseseminaridel, kursustel, loengutel ja erialaühingute kaudu, Põhja- maade Ministrite Nõukogu toetusel toimusid õppereisid Soome ja Taani. Lisaks kasvas ERMis töötavate vabatahtlike ja praktikan- tite arv, kes tegutsesid näituste, kogude, konserveerimise ja säilitamise, turunduse, kommunikatsiooni ja muuseumiõppe alal ning heakorratöödel.

Eesti Rahva Muuseum: 2010

ERMis töötas seisuga 31.12.2010 109 inimest:	
KANTSELEI	10 töötajat
TEADUSOSAKOND	24 töötajat
KOGUDE OSAKOND	15 töötajat
SÄILITUS- JA KONSERVEERIMISOSAKOND	18 töötajat
NÄITUSE- JA MUUSEUMIÕPPE OSAKOND	20 töötajat
OMAKULTUURIDE OSAKOND	4 töötajat
MAJANDUSOSAKOND	15 töötajat
HEIMTALI MUUSEUM	2 töötajat
ERMi SÕPRADE SELTS	1 töötaja

Detsembris külastas näitust „Muuseum näitab keelt“ Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves.

Foto: Agnes Aljas. ERM Fk

Uue hoone ettevalmistustööd

2010. aasta oli ERMi uue hoone ehituse ettevalmistustööde viimane aasta, kui koostöös ERMi Ehituse Sihtasutusega tehti viimased täpsustused ja korraldused ehituse alustamiseks. Tööd jagunesid peamiselt kaheks: ERMi uue hoone sisu ja vormi lahendused, mille tegemiseks korraldati aasta jooksul seitse riigihanget.

Hoone esialgsest põhiprojektist liiguti detailse tööprojekti raamidesse, mis annab võimaluse esitada ehitajale dokumentatsioon, mis väljendab täpselt muuseumi soove laelampidest uksele kuni kujuni. Tööprojekti valmimise nimel lisaks projekteerimisfirmale EA Reng tehtud koostööd mitmete oma ala ekspertidega.

Kuigi muuseum on paljudele sihtgruppidele suunatud mitmeotstarbeline kultuurikeskus, jäävad selle südameks nii arhitektuuriselt kui ka olemuslikult uued püsinäitu-

sed. Valminud on näituste kontseptsioonid ning üksikosade väljaarendamiseks on tehtud mitmeid välitöid ning konsulteeritud Eesti sotsiaal- ja humanitaarteadlastega ning ajaloo-, kunsti-, keele- ja loodusõpetajatega. Sõlmitud on kujundushanked arhitektuuribürooga 3+1 uue eesti püsinäituse ning reklaamiagentuuriga Velvet soome-ugri püsinäituse kujundamiseks, kellega koostöös arendati näituste üldist arhitektuuri, graafilist disaini ja audiovisuaalsete vahendite toimimise põhimõtteid. Koostöös Eesti püsinäituse kujundajatega valmis esimene ekspositsioonilahendus näituse „Muuseum näitab keelt“ näol.

2010. aastal toimus Raadi alade ettevalmistamine ehituseks, nende välisilme muutus märkimisväärselt. Aasta alguses lammutati endised sõjaväe autobaasi varemed, SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetusel

ERMi uue hoone ja alade makett.

Foto: Merylin Suve. ERM Fk

Uue hoone ettevalmistustööd

ehitati pinnavete reguleerimise süsteemi esimene etapp, mis tulevikus suunab kogu pinnavee nii uue hoone katusele kui ka välisaladelt mööda Jaamamõisa oja Emajõkke. Aasta lõpus algas reostustõrje Raadi tiigi ja Raadi järve vaheliselt alalt, kunagi lennukeid varustanud kütusetoru ja mahutid eemaldati. Lisaks telliti täiendavad reostusuuringud uue hoone alla jäävast pinnasest, kus õnneks reostust ei tuvastatud.

2009. aastal otsustas Eesti **Vabariigi valitsus** struktuurifondi meetme „Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljajaarendamine“ raames rahastada Eesti Rahva Muuseumi uut hoonet. Taotluse suurusest tulenevalt peab ERMi uue hoone projekt

pälvima heakskiidu ka Euroopa Komisjonilt. Toetuse ettevalmistamine eeldas terve aasta vältel tihedat koostööd Euroopa Komisjoni nõustava Jaspersi ekspertgrupiga, kui täiendati oluliselt muuseumi teostavus-tasuvusanalüüsi ning taotlusvormi. Aasta lõpuks oli taotlus täiendatud ning Euroopa Komisjoni heakskiit projekti rahastamiseks antud.

Uue hoone tutvustamiseks toimus mitmeid sündmusi. Juunis valmis koostöös Tartu Lastekunstikooliga Raadi mõisaparki ERMi uue hoone 20-kordselt vähendatud makett-mänguväljak ning ERMi näitusemajas ja ERMi Postimuuseumis sai vaadata uut hoonet tutvustavat näitust „ERM 101_uus hoone“.

ERMi uue hoone alad Raadil.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Majandustegevus

2010. aastal eraldati ERMile riigieelarvest investeringuteks, personali- ja majanduskuludeks 35,9 miljonit krooni, sh investeringuteks 16,5 ning personali- ja majanduskuludeks 19,4 miljonit krooni. Võrreldes 2009. aastaga, lisandus eelarvesse uute allüksuste – Heimtali Koduloomuuseumi ja Omakultuuride osakonna – personali- ja majanduskulu. Jätkuval rakendati 2009. aastal alustatud kokkuhoiumeetmeid – osakondade põhitegevuskulud viidi miinimumi, kommunaalkulude osas rakendati kokkuhoiuvõimalusi, mis ei ohustaks esemete säilitamist ega piiraks oluliselt töötajate igapäevatööd.

ERMi eelarve tulude poolele lisandusid toetused ja annetused. Enamus toetustest on projektipõhised sihtfinantseerimised Eesti Kultuurkapitali, SA Eesti Teadusfondi, Kultuuriministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi programmidest. ERMi on projektipõhiselt toetanud ka MTÜ Fennouurgia Asutus ja Tartu Linnavalitsus. Põhivara sihtfinantseerimiseks saadi toetust ERMi uue hoone ehituse ettevalmistuseks (Eesti Kultuurkapitali ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetus) ning fotoarhiivi ja vaibakogu digitaliseerimine ja veebipõhiselt kättesaadavaks tegemiseks (struktuuritoetus Riigi Infosüsteemide Arenduskeskuse vahendusel).

2010. aastal saadi majandustegevusest tuli 2,4 miljoni krooni, sh AS Eesti Posti ja ERMi vahel sõlmitud Postimuuseumi kogude vastutavale hoiule võtmise lepingu alusel 0,8 miljonit krooni. Üha rohkem tähelepanu pöörati muuseumi pakutavate teenuste ja toodete valiku arendamisele.

Eesti Rahva Muuseumi kulud ja tulud 2010. aastal tuhandetes kroonides

TULUD	53 894
Riigilt	33 259
Omaavalitsuselt	89
Annetustest ja fondidelt	285
Tasulistelt teenustelt	1 963
Piletimüügist	81
Muud tulud	18 219

KULUD	52 342
Komplekteerimiskulud	46
Tööjõukulud	13 670
Muud kulud	15 361
Investeeringud	23 265

Teadustöö: Projektid

ERMi teadustöö teemad käsitles eesti rahvakultuuri ja argikultuuri, soome-ugri rahvaste ning museoloogia teemasid. ERM oli põhitäitjaks Eesti Teadusfondi projektides soome-ugri rahvaste rahvusluse teemal ning muuseumi kommunikatsiooni arendamisest infoühiskonnas. Lisaks osales ERM etnoloogiaalase uurimistöo keskusena mitmetes teistes interdistsiplinaarsetes teadusprojektides.

2010. aastal toimus ERMis 3 konverentsi, aprillis tähistati ERMi aastapäeva 14.–16. aprillil toimunud rahvusvaheline konverentsiga „Kultuurimuutused digitaalajastul“. Konverentsi teemaks olid kultuuripärandi ja kaasaja ühiskonna suhted. Senine kultuuripärandi uurimine digitaalses maailmas oli toimunud tihti väljaspool muuseume, teistes mälu- ja kultuuriasutustes, mistõttu oli oluliseks kaasata kultuuripärandi ja transformatsiooni probleeme arutlema erinevate distsipliinide esindajad – alates muuseumiuuringutest kultuuripärandi uurimiseni, loovatest kunstidest meedia ja sotsioloogiaini, kirjandusteadusest raamatukogunduseeni. Konverentsil osales 17 riigist 210 erineva mäluasutuse töötajat, teadlasi, akadeemikuid ning kunstnikke.

Lisaks teaduslikele publikatsioonidele ja ettekannetele olid ERMi teadustöö väljundiks ka populaarteaduslikud artiklid ja ettekanded, ilmusid rohked trükised, valmisid näitused ning filmid. ERMi töötajad juhendasid teadustöid ning anti konsultatsioone ja õpet väga erineval tasemel, huvilistest ekspertideni ning noortest täiskasvanuteni.

2010. aastal hinnati Eesti teadus- ja arendustegevuse evalveerimisel ERMi 2005.–2009. aasta tegevust positiivselt, andes sellega kiitva hinnangu ERMi senistele tegevussuundadele.

- ETF projekt nr 7010 Rahvusluse tulek. Etnilisus, teadus ja poliitika Vene impeeriumi sisepereferias 19. sajandi algusest 1920. aastateni (vastutav täitja Indrek Jääts, ERM, 2007–2010) – Svetlana Karm.
- ETF projekt nr 8006 Muuseumi kommunikatsiooni arendamine 21. sajandi info-

keskkonnas (vastutav täitja Pille Pruulmann-Vengerfeldt, ERM, 2009–2012) – Agnes Aljas, Pille Runnel, Taavi Tatsi.

- Sihtfinantseeritav projekt nr SF0180002s07 Kultuurikommunikatsiooni kompleksssus ja kultuuriuurimise metodoloogilised väljakutsed (projekti juht dots. Halliki Harro-Loit, kestus 2007–2012) – Terje Anepaio, Pille Runnel, Agnes Aljas.
- Sihtfinantseeritav projekt nr SF0180157s08 Identiteedipoliitika dünaamilised perspektiivid – dialoogi ja konflikti analüüs (vastutav täitja Art Leete, kestus 2008–2013) – Liisi Jääts.
- ETF projekt nr 8335 „Religioossed muutused postkolonialistlikus maailmas“ (vastutav täitja Art Leete, 2010–2013) – Svetlana Karm).
- ETF projekt nr 6968 Lapsed ja noored kujunevas info- ja tarbimisühiskonnas (Veronika Kalmus, 2007–2010) – Pille Runnel.
- ETF projekti nr 6995 Mineviku maakaasutus, selle mõju maismaa- ja veekeskonnale (vastutav täitja Anneli Poska, kestus 2007–2010) – Liisi Jääts.
- ETF projekti nr 8329 „Elanikkonna kultuurisuhte muutumine Eestis 1970ndatest kaasajani“ (vastutav täitja Marju Lauristin, kestus 2010–2013) – Agnes Aljas.
- ETF projekt nr ETF 7162 Kultuuripärand digitaalajastul: transformatsiooni ja retseptiooni probleeme (vastutav täitja Marin Laak, kestus 2007–2010) – Agnes Aljas.
- ETF projekt nr 7795 „Teadmiste produktsioon rahvusteadusliku uuringu kontekstis“ (vastutav täitja Kristin Kuutma, kestus 2009–2012) – Marleen Nõmmela.
- EuNaMus (“European National Museums: Identity Politics, the Uses of the Past and the European Citizen”, kestus 2010–2012) – Pille Runnel, Marleen Nõmmela.
- COST Action ISO906 “Transforming Audiences, Transforming Societies”, kestus 2010–2012 – Pille Runnel.
- EU Kids Online II (“Enchancing Knowledge Regarding European Children’s Use,

Teadustöö: Konverentsid

Teadusteema "Mineviku maakasutus, selle mõju maismaa- ja veekeskkonale" raames toimuv alepõletusprojekt Karulas.

Foto Merylin Suve. ERM FK

Risk and Safety Online", kestus 2009 –2011) – Pille Runnel.

- 29.01 Konverents „Tee eesti muuseumini IV“. Esinejad: Marju Reismaa (Kultuuriministeerium), Katriin Fisch-Uibopuu (Tartu Linnavalitus), Aile Heidmets (Eesti Vabaõhumuuseum), Heigo Sahlk (Vene muuseum), Indrek Kaing (gong.ee), Pille Runnel (ERM).

- 21.–22.04 Konverents „Noorte hääled. Noorte etnoloogide ja folkloristide konverents“. Esinejad: Piret Koosa, Jaanika Jaanits, Veniamin Murzin, Ekaterina Chirkova, Terje Toomistu, Eva-Liisa Roht, Age Kristel Kartau, Kailash Dutta, Helleka Koppel, Kati Taal, Tiina Jaksman, Kristin Vaik, Kaisa Kulasalu, Margaret Lyngdoh, Moon Meier, Inge Annom, Toms Kencis, Aare Tool, Matej Goršič, Liisi Laanemets, Reeli Reinaus, Liis Reha, Carolina Pihelgas, Kaisa Sammelselg.

Korraldajad Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum.

- 14.–15.04 Rahvusvaheline konverents „Kultuurimuutused digitaalajastul“. Konverentsi korraldajad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond ning Balti Audiovisuaalsete Arhiivide Kolleegium (BAAC). Korraldamisega olid seotud Tallinna Ülikool ja Eesti Kunstiaakadeemia.

Esinejad: Tobias Olsson ja Anders Svensson, Andres Uueni, Areti Galani ja Alexandra Moschovi, Nico Carpentier, Marju Lauristin, Edward A. Shanken, Priit Pirsko, Lien Mostmans ja Eva Van Passel, Pille Runnel ja Pille Pruulmann-Vengerfeldt, Göran Bolin, Maaike De Jong, Stijn Bannier ja Chris Vleugels, Kurmo Konsa, Vuokko Harma, Andrea Salinas, Anna Lorente Gall, David Casado-Neira, Maarja Lõhmus, Antonio Di Stefano, Nanyi Bi, Indrek Ibrus, Anne Kaun, Stina Bengtsson, Ingus Berzins, Thomas Riccio, Steven Naylor, Marisa Gómez Martínez, Marin Laak, Helen Gilroy, Liisi Lembinen, Christina Grammatikopoulou, Amy Christmas, Chris Hales, Raivo Kellomees, Farouk Seif, Rolfe Bart, Geoffrey Brusatto, Piret Noorhani, Rein Raud, Raine Koskimaa, Janne Andresoo ja Mihkel Volt, Tapani Sainio, Adam Dudczak, Krista Lepik, Graciela Padilla, Joke Beyl, Bernadette Kneidinger, Stacey Koosel, Robert Wilkie, Juri Joensuu, Kristian Blomberg, Marcus Weisen, Helen Petrie ja Kamal Othman, Katriine Damkjaer ja Lea Schick, Ilmar Valdur ja Markus Kaasik, Petra Aczél, Sari Östman, Piotr Maszewski, Anna Wendorff, Risto Niemi-Pynttari, Piret Viires ja Virve Sarapik.

14.04. Ümarlaud ERMis „Aktiivne kasutaja kui mäluasutuse sisu looja“, osalejad: Marin Laak, Ergo-Hart Västriik, Agnes Aljas, Maarja Vaino, Raivo Ruusaalpp.

Teadustöö: Artiklid, ettekanded, loengud, konsultatsioonid

Artiklid ja ettekanded

2010. aastal ilmus ERMi töötajate teadusuuringute alaseid artikleid alates erialastest tippajakirjadest kuni populaarteaduslike artikliteni päevalehtedes. Rahvusvahelise levikuga väljaannetes ilmus ERMi töötajalt kokku 22 teadusartiklit ning Eesti-sisese levikuga väljaannetes ilmus 27 teadusartiklit. ERMi töötajad osalesid ettekannetega 21 rahvusvahelisel konverentsil ning 18 Eesti-sisisesel konverentsil.

Aasta jooksul ilmus ERMi töötajatelt kokku 47 populaarteaduslikku artiklit Eesti erinevates ajakirjades ning ajalehtedes. Populaarteaduslike ettekannetega osaleti seminaridel, infopäevadel ja teabepäevadel 42 korral Eestis ning väljaspool Eestit. Peamised teemad käsitlesid ERMi tegevust, kogusid, näituste projekte ja uurimisteemasid.

Loengud ja konsultatsioonid

Eesti Rahva Muuseum on laiapõhjaline hariduskeskus, kus pakutakse kultuurivaldkonna alaseid teadmisi ja õpetust põhikoolist kuni ülikoolideni. 2010. aastal pidasid ERMi töötajad 47 loengut ja loengukursust, juhendati ja retsenseeriti 10 diplomi-, bakalaureuse- ja magistritööd ning muuseumipraktikate ning välitööde käigus tudengeid erinevatest Eesti kõrgkoolidest ja õppeasutustes: Tartu Ülikoolis, Tartu Kõrgemas Kunstikoolis, Eesti Kunstiakadeemias, Eesti Maaülikoolis, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias, Luua Metsanduskoolis, Võrumaa Kutsehariduskoolis, Tartu Rahvarõivavalmistajate Koolis, Tartu Käsitööõpetajate Liidus, Kuressaares ülikoolide keskuses, Eesti Naisüliõpilaste Seltsis jpm. Lisaks jagati konsultatsioone teistele muuseumitele konserveerimise, digitaliseerimise, kogude korraldamise, näituste ja teaduse alal.

14.–15. oktoober toimus koostöös Haridus- ja teadusministeeriumi ning Eesti Kirjandusmuuseumiga eesti keele koolitusseminar „Vares vaga, saba taga, lendas üle

Põhjanaba“ alusharidusõpetajatele. Seminari ettekannete ja töötubade eesmärk oli analüüsida eesti keele rolli emakeelepõhiste kultuuriväärtuste kujundamisel. Ettekannetega esinesid: Leelo Tungal (Ajakiri Hea Laps), Inger Kraav (Tartu Ülikool), Annika Kilgi (Emakeele Selts/Tallinna Ülikool), 13.10 Kadri Sõrmus (Tartu Ülikool), Merike Lillo (Lasteaed Helika), Piret Voolaid (Eesti Kirjandusmuuseum), Kristel Rattus, Virve Tuubel (ERM).

Lisaks järjepidevale rahvakultuurivaldkonna konsultatsioonidele alustas 2010. aastal ERMis uus Rahvarõivakooli kursus. Kool töötab koostöös Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskusega ning õpetajateks on Reet Piiri, Silvi Allimann, Virve Valtsoon-Valdmann, Piia Rand, ning projekti koordinaatoriteks Margit Reinkubjas, Janne Vaabla. Kursusel valminud rahvarõivakostüüme tutvustati mais Rahvarõivapäeval. Konkursile “Kaunis rahvarõivas” saadeti kursuse töödest parimaks tunnustatud Riina Piiri Paistu kostüüm, mis osutus ka kogu konkursi parimaks tööks. Paljud koolis osalenud on saanud aastaga rahvarõivameistri IV taseme kutsetunnistuse.

Soome-ugri rahvaste ja kultuuriloo tutvustamiseks toimus aasta jooksul erinevaid seminare, kontserte, filmiõhtuid ja fotonäituseid. Fenno-Ugria Asutuse Hõimuõhtute sarjas toimusid ERMis udmurdi õhtu, ersa keele päev, mari sangari päev, lisaks mordva ning udmurdi ja karjala teemalised üritused. 2010. aastal valmis koostöös Hõimurahvaste Programmi ja AS Regioga Soome-ugri ja samojeedi rahvaste asuala koolikaart, mida jagati kõigile Eestimaa koolidele parema soome-ugri rahvaste õpetuse ja õppe korraldamiseks, koos vajaliku infomaterjaliga.

Teadustöö: Välitööd

Rahvarõivapäeva moedemonstratsiooni eel antakse vastvalminud rõivakostüümidele viimane viimistlus.

Foto: Kristjan Raba. ERM Fk

ERM korraldas 2010. aastal 11 välitööd. Jätksid interdistsiplinaarse alepõllunduse välitööd katsealadel Karula Rahvuspargis, kus koristati teise katsepõllu esimene saak ning külvati teist korda alerukist, samuti toimus pidev protsessi kirjeldamine, dokumenteerimine ning analüüside võtmine (Liisi Jääts; Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool, Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituut).

Eesti argielu dokumenteerimiseks toimusid juulis välitööd Mäetaguse vallas, Ida-Virumaal kus intervjueriti 140 inimest ning koguti foto-, video- ja helimaterjali (Agnes Aljas) ning Vormsi saarel, kus uuriti lisaks ka eestirootslaste järeltulijaid (Piret Önapuu, Külli Lupkin). Välitöödel osalesid ka Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituut-

di, Eesti Kunstiakadeemia ja Tartu Ülikooli tudengid.

Kihnus dokumenteeriti kaasaegset leiva- valmistamist (Pille Runnel), Saaremaal uuriti koos Venemaa Etnograafiamuuseumiga Johann Gahlnbäck'i pärandit ning lisaks toimusid näitusteteemadega seotud välitööd Tartus, Harjumaal ja Põlvamaal.

Väljaspool Eestit toimusid välitööd koostöös Venemaa Teadusakadeemia Uurali osakonnaga Udmurdimaale (Svetlana Karm, Maido Selgmäe), Leningradi oblasti Podporožie rajooni keskvepslaste juurde (Indrek Jääts) ning Peterburi ja Rootsi eestlaste juurde (Terje Anepaio, Anu Järs, Marleen Nõmmela).

Välitööd Udmurdimaale.

Foto: Svetlana Karm. ERM Fk

Kogude osakond: 2010

2010. aastal täienesid ERMi kogud mitmesuguste huvitavate materjalidega. Näiteks endise Naha- ja Jalatsivabriku Kommunaar kogu ja fotodokumenteermise projekti "Eesti tüübid" fotodega. Lisaks koguti mitmeid suuremaid negatiivide kogusid, mis ootavad puhastamist, digiteerimist ja legendeerimist järgmisel aastal.

Kogude osakonna tööd 2010. aastal ise loomustavad kõige paremini kolm märksõna – andmebaasid, digiteerimine ja inventuurid. Esem-, arhiivi- ja fotokogu sisestati Muuseumide Infosüsteemi (MuIS) ja raamatukogus on kasutusel veebipõhised andmebaasid ESTER ja artiklite andmebaas ISE. Kaks viimast on laiemale avalikkusele juba tuttavad, uus MuIS avanes Eesti Muuseumide Veebivärvana laiemale publikule 2010. aasta sügisel. ERM on siiani oma kogusid sisestanud minimaalsete andmetega, mis võimaldab hetkel ligi poole ERMi eseme- ja fotokogu materjalidega veebipõhiselt tutvuda. Järjepidevalt tegeldakse uute sisestamisega

ning juba olemasolevate kirjade täiendamise ja märksõnastamisega.

Kogude digiteerimisel lähtutakse peamiselt kahest aspektist. Esiteks muutuvad kogud seeläbi kõigile kättesaadavamaks olenemata elukohast ja kellaajast. Teiseks tagatakse digiteerimise abil kogude parem säilimine, kuna esmaseks tutvumiseks ei ole enam vaja originaale hoidlatest välja võtta. 2010. aastal lõppes Riigi Infosüsteemide Arenduskeskuse toetusel toimunud fotokogu digiteerimise projekt, mille abil on 30 000 negatiivi ja fotot ning 3000 eset digiteeritud ja veebipõhiselt kasutatavaks tehtud.

2010. aasta inventuurid olid seotud ERMi Kultuuriloolise kogu ja Postimuuseumiga. Postimuuseumis lõpetati inventuuri arhiivikogus ja fotokogus, jätkuvad raamatukogu, postiajaloo ja ümbrike kogu kontrollimine. Postimuuseumi inventuuride tegemine on eelkõige seotud kogude liitmisega ERMi arvelevõtmise ja signeerimise süsteemiga, samuti kogude täpse suuruse kindlaksmääramisega.

ERMi kogud arvudes

	2010. aasta juurdekasv	31.12.2010 seisuga
Esemekogu	981	137 235
Etnograafiline Arhiiv (EA)	3 kirjeldust (874 lk)	874 kirjeldust (104 065 lk)
Topograafiline Arhiiv (TA)	20 päevikut (276 lk)	1012 päevikut (50 112 lk)
Sanitaar-topograafiline Arhiiv (San. Top)		370 üksust (10 304 lk)
Korrespondentide Vastuste Arhiiv (KV)	258 tööd (4633 lk)	1277 köidet (512 135 lk)
Fotokogu (Fk)	4 458	231 361
Filmiarhiiv		51
Videoarhiiv	88 filmi ja 23 autoriõiguseta filmi	1205 filmi ja 156 autoriõiguseta filmi
Muuseumiesemetest tehtud jooniste (MJ) kogu		3 029 lehte
Etnograafiliste jooniste kogu (EJ)	136 joonist	23 011 joonist
Raamatukogu	318	34 750
ERMi Postimuuseumi postiajalugu		250 378

Kogude osakond: 2010

ERMi Postimuuseumi esemed		1 257
ERMi Postimuuseumi templid		11 801
ERMi Postimuuseumi arhiiv		12 fondi (3 154 säilikut)
ERMi Postimuuseumi fotokogu		29 673
ERMi Heimtali Muuseumi esemekogu	62	1 205
ERMi Heimtali Muuseumi fotokogu		670
ERMi Heimtali Muuseumi arhiivikogu		1 468

Näiteid Naha- ja Jalatsikombinaadi Kommunaar toodangust kogus A 993.

Foto: Merylin Suve. ERM Fk

Esemekogud: 2010

2010. aastal lisandus esemekogusse 981 eset, millest peaaegu poole (444 eset) moodustab endise Naha- ja Jalatsivabriku Kommunaar muuseumi kogu (A 993 ja D 211), mis vabriku ja sealse muuseumi likvideerimise järel anti üle Eesti Rahva Muuseumile. Kogu sisaldab jalatsinäidiseid peamiselt 1960.-1990. aastatest, samuti tehase tegevusega seotud esemeid (vimplid, karikad jne). Peaaegu sajast esemest koosneva kogu (A 997) annetas muuseumile Maret Kask, kes juba varem on muuseumile üle andnud 499 eset (A 864). Mõlemad kogud sisaldavad lauanõusid, köögiriistu, tarbeesemeid ja rõivaid 1930. aastatest ja nõukogude perioodist.

2010. aastal pildistati kõik ERMi kogudesse kuuluvad seelikud. Eriti rõõmustab see rahvariidevalmistajad ja -uurijaid, sest seelikutribustikud on nüüd esmaseks valikuks kergesti ja kiiresti kättesaadavad veebipõhiselt Muuseumide Infosüsteemi (MuIS)

kaudu. Samuti alustati kasukate pildistamisega, millega lõpetatakse 2011. aastal. Uurijate ja käsitöömeistrite suureks rõõmuks valmis vaibakogu andmebaas, mille vahendusel on huvilistel võimalik tutvuda 3000 ERMi kogudes hoitava vaibaga veebipõhiselt aadressil vaibad.erm.ee. Andmebaas on üles ehitatud nii, et foto abil on võimalik ka koopia valmistamine (detailne vaade võimaldab vaipa suurendada ja kasutada joonlauda, sümbolite, mustrite ja lõimede mõõtmiseks).

Esemekogu uurijateruumis töötavate inimeste arv kasvab iga aastaga. Nii oli Veski tänaval sel aastal 780 esemekogude kasutajat, Raadil oli külastajaid 186, Heimtalis 302 ja Postimuuseumis 12. Tutvumiseks laenu-tati uurijatele 4 963 eset. Nii ERMi enda kui teiste muuseumide näitustel eksponeeriti 3 840 eset.

Esemekogude suurus seisuga 31.12.2010, juurdekasv. 2010 aastal

		Juurdekasv	Kokku
A-kogu	Eesti ja eestlased	845	103 206
B-kogu	Soome-ugri rahvad	19	9 826
C-kogu	Muud rahvad	7	3 010
D-kogu	Kultuurilugu	108	20 030
K-kogu	Kunst	2	1 163

Naha- ja Jalatsikombinaadi Kommunaar kogu sisaldab mitmekesist tootevalikut.

Fotod: Anu Ansu, Merylin Suve. ERM Fk

Raamatukogu: 2010

ERMi raamatukogus oli seisuga 31.12.2010 arvel 34 750 trükist. 2010. aastal lisandus 318 trükist, 83 teavikut saabus raamatuvahetusena teiste asutuste ja raamatukogudega. Raamatukogu täienes raamatute ja perioodiliste väljaannetega eestlaste ja soome-ugri etnoloogiast, rahvakultuurist, argikultuurist, samuti lisandus teoseid teiste maailma rahvaste kohta ning museoloogiast. Raamatukogu täienes ka ERMi kogude põhjal tehtud uurimistöödega.

Raamatukogu kättesaadavuse parandamiseks jätkus retrosisestamine Eesti raamatukogude integreeritud elektronkataloogi ESTER, kus on kättesaadav 35% ERMi trükkidest. Eraldi projektina avati ESTERis väljapaistva etnoloogi, omaaegse ERMi töötaja Gustav Ränga poolt annetatud sepaatide kogu, mis käsitleb peamiselt eestlaste ja lähinaabrite etnograafiat (980 sepaati).

E-ajakirjade ja raamatute andmebaasidest on ERMi raamatukogu lugejatele avatud EBSCO. Andmebaaside testkasutusi toimus aasta jooksul 3 – IngentaConnect, Berg ja Berghahni e-ajakirjad. Kasutajate tagasiside oli positiivne ja rahulolu testkasutuses olnud andmebaasidega kõrge.

Lugemisaasta puhul korraldas raamatukogu koos ERMi Sõprade Seltsiga raamatunäituste sarja üldpealkirjaga „ERMi raamatukogu kutsub...“. Selle raames toimusid väljapanekud teemadel Ilmari Manninen ja Eesti rahvariie ajalugu, Ferdinand Linnus 125, Eesti esimene raamatuaasta 1935, Ülestõusmispühad/kevadpühad/lihavõtted, Digitaalajastu väljaanded, Puhka Eestis, Vaba Eesti sünnipäevad, Hingedeaeg, Johannes Aavik 130.

ERMi raamatukogu külastas 2010. aastal 1003 inimest, kellele lisanduvad veebipõhiste andmebaaside kasutajaid varahommikust hiliste öötundideni.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Arhiiv: 2010

ERMi arhiivi külastas 2010. aastal 807 inimest ning toimus 10247 laenutust. Arhiivikogud täienesid kirjasaatjate kaastööde, välitööde intervjuude ning eriarhiivide kinimise tulemusel.

Järjepidevalt toimub koostöö muuseumi kirjasaatjatega, kes on koondunud kirjasaatjate võrku – 2010. aastal oli kirjasaatjate võrgus 361 inimest, neist 26 väljaspool Eestit. Hooajal 2009–2010 toimus 52. teatmateriaali kogumise võistlus, millel osales 188 inimest, neist 53 oli see esimene koostöö ERMiga. Konkursi peateemadeks olid „Räägime kartulist!“ ning „Post minu elus“, millele laekus 266 kaastööd (4656 lk). Peateema „Räägime kartulist“ andis uudset allikamaterjali rahvusvahelisele näituseprojektile „Euroopa maitsed“ (A Taste of Europe). Võistlusest tehti kokkuvõtteid kirjasaatjate päeval 18. septembril, samas kuulutati välja ka järgmine võistlus, mille peatähelepanu on pööratud liikumisele ja autole ning muutunud lastekasvatamise põhimõtetele.

2010. aastal taaselustati jõulujuttude konkurss, mis aastatel 1996–2001 tõi muuseumisse 1016 jõululugu ning 2010. aastal lisandus neile 115 värsket lugu. Nimetatud võistlusel osalesid kirjasaatjate kõrval agarasti ka koolilapsed. Võistlusest tehti kokkuvõtteid keeleteadlase Johannes Aaviku 130. sünniaastapäeval.

Eriarhiividest kingiti 2010. aastal muuseumile mitmeid kogusid: Kommunaari muuseumi ning üksikisikute (muuseumitegelane August Pulst, põllumajandusteadlane Hugo Narusberg, Niina Kaasik, Robert Matsin) pärand, nimetatud kogude korrastamine jääb järgmistesse aastatesse.

Arhiivikogude kasutajatele kättesaadavuse parandamiseks jätkati kataloogide retrospektiivset sisestamist elektroonilisse andmebaasi MuIS, mille abil oli aasta lõpus kättesaadav 38 % korrespondentide vastuste arhiivist. 2010. aastast sai alguse ka käsikirjalise arhiivi digitaalsete materjalide vastuvõtmine, esimesena tehti algust 2009. aasta kirjasaatjate vastustega.

ERMi filmiarhiivis on 51 filmi aastatest 1952 – 1991, mis kajastavad Eesti elu, traditsioonilisi töövõtteid ja soome-ugri rahvaste elu. Koostöös Eesti Rahvusringhäälinguga algas filmikogu digiteerimine, mis jõuab lõpule 2011. aastal võimaldades selliselt edaspidi kerge juurdepääsu ERMi filmikogu väärtustele.

Filmi- ja videokogu, fonoteek: 2010

ERMi videoarhiivis on 1371 videofilmi, millest 2010. aastal lisandus 109 filmi, mis kajastavad ERMi 100 juubeliaastat, välitöid Vormsil, Tääksi vallas, Kihnus ja Peterburis. Autoriõiguseteta videoarhiivis on 156 videofilmi, millest 2010 aastal laekunud 21. ERMi audiovisuaalse kogu digitaliseeritud materjalidega ja litereeritud intervjuudega saab tutvuda ERMi raamatukogu lugemissaalis.

Filmi- ja videoarhiivi materjale laenutati 2010. aastal 103 korral. Audiovisuaalse kogu kirjed on sisestatud ka infosüsteemi MuIS ning veebipõhiselt leitavad.

31.12.2010 seisuga on fonoteegis 303 intervjuud, mis on tehtud ERMi välitöödel aastatel 1998 – 2010 ning kajastavad elu Oisu, Tääksi, Kihelkonna ja Mäetaguse valla kaasaja argielu, Saku õlletehase töökultuuri ning põgenemise ja paguluse teemat. Kõik intervjuud on digitaliseeritud ja enamus ka litereeritud ning kättesaadavad arhiivis.

Eesti Muuseumide Aastaauhinna Aasta koguhoidja nominendiks määrati Ange Vosman Eesti Rahva Muuseumi audiovisuaalse kogu kirjeldamise ja digitaalseerimise eest, mis hõlbustab kogude kasutamist ja suurendab külastatavust.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Fotokogu: 2010

Seisuga 31.12.2010 oli ERMi fotokogus 231 361 fotot, millest 2010. aastal lisandus 4460 fotot. Kogusse võeti vastu küsitlusteema „Väliseestlased 1955–2000“ raames saabunud pilte, Eestist nii ida kui lääne poolt, välitööde materjale nii Eestist ja Komi Vabariigist. Suure osa lisandunud fotodest moodustavad dokumenteerimisprojekti „Eesti tüübid“ pildistused näituse „Meie siin maal“ tarbeks.

Eesti Hetkede portaali ja ERMi pildisaatjate võrgu kaudu laekus ERMi fotokogusse 331 fotot, mille kogumisteedeks olid „Minu auto“, „Kultuuride kohtumised“, „Kartul“, „Inimene loeb“ ja „Post minu elus“.

2010. aastal viidi lõpule Riigiinfosüsteemide Arenduskeskuse toetusel fotode digi-

teerimisprojekt, mille käigus digitaliseeriti 20 000 klaasnegatiivi ja 10 000 fotot, mis sisaldasid eelkõige ERMi algusaegadel kogutud kõige suuremas hävimisohus olevaid negatiive ja fotosid. Teiste seas on digiteeritud Johannes Pääsukese ja Reinhold Sachkeri ülesvõtted, suures enamuses mõisate kogud ja Jakob Bockmanni pildistused, osaliselt Gustav Vilbaste, fotograafide Kuuskede ja Madis Rukki seeriad ning viimastel aastatel ERMile kingitud 20. sajandi algusest pärinevad kehvas seisus klaasnegatiivid. Kujutised on kättesaadavad www.muis.ee veebilehe kaudu.

2010. aastal laenutati ERMi fotokogust 38 867 fotot ning fotolaborile esitati tellimusi 2297 fotokoopia tegemiseks.

Eesti hetkede portaali kaudu saadetud teema „Kartul“ foto, pealkirjaga: Mari Kalberg kartulikonksuga põllul varjast kartulit võtmas, pojale linna söögiks. 27.07.2009. – „No niipalju pole ju palju?“, ema mureseb ikka lapse pärast, olgugi et laps juba 40 täis. Üha raskem on see muretsemine – ei taha see laps alati kartulit kaasa vedada, et kõhtu korralikult täis süüa ja muud 100 häda. Noh ema siis proovib kasvõi natukenegi midagi ikka anda.

Foto: Juho Kalberg. ERM Fk 2931:138

Säilitus- ja konserveerimisosakond: 2010

Konserveerimistö ja seisundiuuringud

Aasta jooksul toimusid seitsmes ERMi kogus seisundiuuringud, mille käigus hinnati kokku 1652 põhikogu eset. Plaanilised konserveerimistööd tuginesid ka eelnevate seisundiuuringute tulemustele. 2010. aastal konserveeriti ERMi põhikogust 142 eset, pakendati esmakordselt või uuendati ja täiustati 617 eseme pakendid. Puhastati või konserveeriti ja ümbristati kokku 1220 arhiivi ja raamatukogu säilikut. ERM näitusemajas või väljaspool muuseumi toimunud näitustele puhastati või konserveeriti 32 museaali.

Pikaajaliseks säilitamiseks valmistati ette 838 eset põhikogudesse ja 147 eset abimaterjalide kogusse liitmiseks. Digiteerimiseks valmistati ette 19 348 negatiivi fototulmet. Märgistati 487 eset.

Säilituskeskkond ja kogude hooldus

ERMi kliimamonitooringu süsteemi on hõlmatud kõik hoidlad ja püsinäitused, välja arvatud Heimtali muuseum, mis tagab eksponeeritud museaalide rahuldava seisundi. Säilituskeskkonna tagamisel eelistati passiivseid ja lokaalseid meetmeid (tuulutamine, nn. konserveerimiskütmine, mobiilsed kuivatid jm). Kliimakontrolli prioriteediks oli suhtelise õhuniiskuse taseme kontrollimine.

Monitooringu andmed liideti andmebaasidesse vähemalt kord kuus, Raadi hoidlate kliimaandmed 2 korda kuus. Maist oktoobrini kontrolliti Raadi hoidlate ja Veski tänava keldrihoidlate kliimat veelgi sagedamini. Pideva monitooringuga on hoidlates suudetud vältida suhtelise õhuniiskuse kõrget taset ja suure amplituudiga kõikumist. Suveperioodil töötas Raadi hoidlate ventilatsioonisüsteem osaliselt ning Veski tänava keldrihoidlates kasutati suhtelise õhuniiskuse alandamiseks augustist kuni septembri keskpaigani mobiilseid kuivateid.

ERMis hoiustatud museaalide seisund on rahuldav. Tekstiilikogudes esines vähest bioloogilist kahjustust, mis eemaldati.

Koolitused ja konsultatsioonid

Koostöös Eesti Muuseumiühinguga viisid tekstiilkonservaatorid Laili Kuusma ja Inge Tuvike läbi kolm tekstiilide hoolduse õppepäeva väikemuuseumide töötajatele. Juhendati Tartu Kõrgema Kunstikooli ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia konserveerimissuuna diplomitöid, õppepraktikaid ja viidi läbi üliõpilastele konserveerimis- ja hoiustamisalaseid loenguid, osaleti ettekanetega konverentsidel.

Säilitus- ja konserveerimisosakonna töötajatest kahte pärjati Eesti Muuseumide Aastaauhindadel nominenditiitliga. Kogude hooldustalituse juhataja Eve Kasearu pälvis tähelepanu naiste 19. sajandi teise poolt tannude ja Hiiumaa pruudipärgade seisundiuuringute ja säilitustingimuste parandamise uudsuse ja leidlikkuse eest. Konservaator Indrek Tirrulit tõsteti esile heatasemelise ERMi mööblikogu toolide ja istmete seisundiuuringu ning talupojatoolide konserveerimise eest.

Säilitus- ja konserveerimisosakond: 2010

Väljaanded: 2010

Aastaraamat

Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat 53. Tartu 2010. ISSN 1406-0388. Peatoimetaja Pille Runnel, toimetus Tuuli Kaalep, Toivo Sikka, Agnes Aljas, kaas Jane Liiv, makett Roosmari Kurvits, küljendus Tuuli Kaalep.

Artiklid:

- Toomas Hendrik Ilves, Kõne Eesti Rahva Muuseumi 100. aastapäeva aktusel, 14 aprill 2009 Tartu Ülikooli aulas.
- Jüri Engelbrecht, Mälu, kultuur ja teadus.
- Ivanka Petrova, Tööelu Eestis sotsiaalanthropoloogilisest vaatepunktist. Ühe välitöö tulemustest.
- Eeva-Kirke Aarma, Hiiumaa käsitöötajate saareline identiteet.
- Anu Järs, Pererahvas ja puhkajad. Pärnu nõukogudeaegne suvitusel majutajate silme läbi. Piret Koosa, Naiste rollist külakomide kaasaegses usuelus.
- Taavi Tatti, Igapäevaelu visuaalsest arhiivist Eesti Rahva Muuseumis.
- Pille Runnel, Pille Pruulmann-Vengerfeldt, Muuseumikommuniatsioon ja kultuuriline osalus Eesti Rahva Muuseumis.
- Agnes Aljas, Pille Runnel, Riina Reinvelt, Virve Tuubel, Eesti Rahva Muuseum 2009. aastal.

Ajakiri JEF

Journal of Ethnology and Folkloristics; Vol. 3 No. 2. Tartu, 2010. ISSN 1736-6518. Peatoimetaja Ergo-Hart Västriik, toimetus Terje Anepaio, Risto Järv, Art Leete, Aado Lintrop, Pille Runnel, Ülo Valk; tegevtoimetaja Toivo Sikka, makett Roosmari Kurvits,

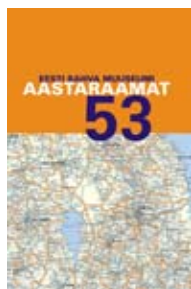
küljendus Tuuli Kaalep. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond ning Tartu Ülikooli etnoloogia osakond.

Artiklid:

- Kristin Kuutma, Cultural Heritage: An Introduction to Entanglements of Knowledge, Creativity and Property.
- Stein R. Mathisen, Festivalising Heritage in the Borderlands: Constituting Ethnic Histories and Heritages under the rule of the Finn Forest Republic.
- Maria Johanna Christina Krom, Contested Spaces. Meaningful Places. Contemporary Performances of Place and Belonging in Spain and Brazil.
- Katriina Siivonen, Local Culture as a Resource in Regional Development in the Southwest-Finland Archipelago.
- Arnika Peselmann, Creating and Dealing with Cultural Heritage in the Erzgebirge Region – A Field Report.
- Luís Silva, Heritage Building in the 'Historic Villages of Portugal': Social Processes, Practices and Agents.
- Maili Roio, The Warship Schleswig-Holstein: History, Cultural Value and Legal Status.

Kogumikud

Mart Siilivask. Marie Sternfeldt. Ehitusmeistri naine. Tartu ehitusmeistri Wilhelm Sternfeldti abikaasa mälestused 1872-1917. Tartu 2010. ISBN 978-9949-417-55-1. Toimetaja Tuuli Kaalep, kaas Jane Liiv, kujundus Tuuli Kaalep. Väljaandjad Mart Siilivask; Eesti Rahva Muuseum.

Väljaanded: 2010

Проникновение и применение дискурса национальности в России и СССР в конце XVIII – первой половине XX вв. 2011. Tartu 2010. ISBN 978-9949-417-65-0. Toimetajad Indrek Jääts, Erki Tammiksaar, keeleteoimetus ja korrektuur Svetlana Karm, Toivo Sikka, Danny Allen, makett ja küljendus Tuuli Kaalep, kaas Jane Liiv. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Transforming culture in the digital age international conference in Tartu 14–16 April 2010. Papers presented at the conference in Tartu, 14–16 April 2010 (e-raamat). Tartu 2010. ISBN 978-9949-417-59-9. Toimetajad Agnes Aljas, Marin Laak, Raivo Kelomees, Pille Pruulmann-Vengerfeldt, Tiina Randviir, Pille Runnel, Jaak Tomberg, Piret Viires, kujundaja Tuuli Kaalep. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool.

International conference “Transforming culture in the digital age”: 14–16 April 2010, Tartu, Estonia. Abstracts. Tartu 2010. ISBN 978-9949-417-57-5. Toimetajad Agnes Aljas, Marin Laak, Raivo Kelomees, Pille Pruulmann-Vengerfeldt, Tiina Randviir, Pille Runnel, Jaak Tomberg, Piret Viires, kujundaja Tuuli Kaalep. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool.

Noorte hääled: noorte etnoloogide ja folkloristide konverents. Tartu, 21.–22. aprill

2010. Ettekannete kokkuvõtted. Tartu 2010. ISBN 978-9949-417-58-2. Koostajad Marleen Nõmmela, Ave Tupits, toimetajad Tuuli Kaalep, Marleen Nõmmela, Ave Tupits, kujundus: Tuuli Kaalep, kaanekujundus Jane Liiv. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum.

Teatmik Muuseum ootab Sinu lugu! 2010. Tartu 2010. Koostajad Karin Konksi, Kristel Rattus, Uku Lember, Leane Morits, Tiina Tael, Pille Runnel, toimetajad Pille Runnel, Tiina Tael, Tuuli Kaalep, küljendus Tuuli Kaalep, kaas Merike Tamm. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Albumid

Evi Astel. Kasetoht tarbeesemetena. Tartu 2010. ISBN 978-9949-417636. Toimetaja Toivo Sikka, kujundus ja küljendus: Vali Press OÜ. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum; Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit.

Raadi raamat. Pildid sündinud asjadest = The Raadi book. Pictures of things gone by = Das Raadi Buch. Bilder von geboren Dingen = Книга о Раади. картины былого. Tartu 2010. ISBN 978-9949-417-60-5. Koostajad Ülo Siimets, Sirje Madisson, Jane Liiv; toimetajad Tuuli Kaalep, Toivo Sikka, Jane Liiv, Sirje Madisson, Pille Runnel, Merike Tamm, kujundus Merike Tamm. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Selts.

Väljaanded: 2010

Kataloogid

Эстония. Страна, народ, культура. Стационарная экспозиция Эстонского национального музей. Tartu 2010. ISBN 978-9949-417-61-2. Koostaja Vaike Reemann, toimetajad Ivi Tammaru, Svetlana Karm, Alisia T ekada, Toivo Sikka, kujundus Jane Liiv. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Maailmafilm: Tartu visuaalse kultuuri festival 22.–28. märtsini [2010] = Worldfilm: Tartu festival of visual culture March 22th–28th [2010]. Tartu 2010. ISBN 978-9949-417-56-8. Koostaja Pille Runnel, toimetajad Pille Runnel, Tuuli Kaalep, kaas Tõnu Runnel. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum ja MTÜ Maailmafilmi Ühing.

Õppematerjalid

Koolikaart “Soome-ugri ja samojeedi rahvad”. Tartu 2010. Koostajad Indek Jääts, AS Regio, kujundus Mait Luidalepp. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, AS Regio.

Näituse „Kui põllud põlesid“ tööleht. Tartu 2010. Koostaja Liisi Jääts, toimetaja Tuuli Kaalep, kujundus Jane Liiv. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Kalender

Läkitajad. Väega esemed. Carriers of Power. Kalender /Calendar 2011/2012. Tartu 2010. ISBN 978-9949-417-62-9. Koostajad Siret Saar, Külli Lupkin, kujundus Kalle Müller (Momo). Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Filmid

Dokumentaalfilm Permikomi sügis = Komi-Permyak Autumn = Un Automne Komi-Permiak = Коми-пермятская осень. Tartu 2010. Autor Indrek Jääts, režissöör ja operaator Maido Selgmäe, produtsent: Pille Runnel, kujundus Joonas Tiik. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

DVD Küübitegu. Vanade tehnikate uus elu. Tartu 2010. ISBN/ISSN 978-9949-417-64-3. Autor Vaike Reemann, kaamera Maido Selgmäe, puutöömeister Andres Koidu, kujundus Kadi Pajupuu. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit.

Näitused: 2010

2010. aastal oli ERMis avatud 6 püsinäitust ning toimus 32 vahetuvat näitust, mis olid avatud 312 päeval. 8 näitust eksponeeriti väljaspool ERMi ruume 10 paigas Eestis ja 5 väljaspool Eestit.

ERMis külastas näitusi aasta jooksul üle 61 000 inimese (koos ERMi ja ERMi Sõprade Seltsi ühiste üritustega oli külastajaid 87 000). Väljaspool ERMi külastas näitusi 20 000 inimest: Tartus, Tsirguliinas, Antslas, Narvas, Kallastel, Jõgeval, Valgas, Võrus, Vaivaras ning väljaspool Eestit Prantsusmaal, Belgias, Bulgaarias, Kreekas ja Ungaris.

Vahetuvate näituste teemade seas oli põhitähelepanu pööratud eesti keelele. 18.05–2.01.2011 oli avatud interaktiivne näitus „Muuseum näitab keelt“, mis tutvustas esmakordselt eesti keele kujunemist, muutumist, süsteemi ja rääkijaid näituse keskkonnas. Uudsete tehniliste lahenduse ja kujundusega näitus tunnistati ka Eesti Muuseumide Aastaauhinna nominendiks.

2010. aastal toimus esimene näitus sarjast Oma näitus. Märtsis kuulutas ERM välja avaliku konkursi, kuhu oodati ettepanekuid näituste ideedeks kahes kategoorias, oma kollektsioonide ning ERMi kogude põhjal. Avalikul hääletusel tuli esimeses kategoorias võitjaks Maire Sala näitus eesti matusekommetest, mis oli menulikult avatud sügisel.

Koostööd ülikoolide ja teadusprojektidega toimusid kolm olulist näitust. Alepõllunduse teadusprojekti raames toimunud näitus „Kui põllud põlesid“ tutvustas alepõllunduse ajalugu ning kaasajal läbiviidud alepõllueksperimente. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku ehituse eriala õppejõud ja üliõpilased tõid Tartusse näituse „Puuaastaring“, mis tutvustas rahvuslikku ehituse kaasaega. Koostöös AS Regio, Tartu Ülikooli Geograafia Instituutiga toimus suvehooajal näitus „Eesti oma kaarditeod“ Eesti kaardialaloost, alates esimestest Eesti kujutamistest kaartidel kuni kaasaegse kaardivalmistamise tehnoloogia ja tavakasutuse seni.

ERMi näitused said teoks koostöös paljude eraisikute ja asutustega: AS Regio, AS Vunder, Eesti Keele Instituut, Eesti Keele Sihtasutus, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti

Kultuurkapital, Eesti saatkonnad välisriikides ja Eesti välisministeerium, Eesti Teadusfond, ERMi Ehituse SA, ERMi Sõprade Selts, Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond, Euroopa Ühenduse programm Euroopa Noored, Haridus- ja Teadusministeerium, Jüri Käosaar, Kihnu muuseum, Lääne maavalitsus, MTÜ Feno-Ugria Asutus, MTÜ Maailmafilmi Ühing, Paul Ariste Keskus, Postimuuseumi Sõprade Selts, Rahvusvaheline Eesti Filatelistide Selts, Setumaa riiklik kultuuriprogramm, Soome Kultuurkapital, Soome Suursaatkond Tallinnas, Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituut, Tartu Kultuurkapital, Tartu Kunstikool, Tartu Kunstnike Liit, Tartu Kõrgem Kunstikool, Tartu Linnavalitsus, Tartu Puuetega Inimeste Koda, Tartu Ülikool, Tartu Ülikooli Geograafia Instituut, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia, Valga Muuseum, Vana Võrumaa kultuuriprogramm. (või võtan selle pika loetelu pigem välja)

Näitused 2010

2010. aastal toimus kokku 55 ERMi näitust 21 erinevas paigas.

Eesti Rahva Muuseumis	25
ERMi Postimuuseumis	6
Raadil	5
Heimtali muuseumis	2
Mujal Eestis	10
Väljaspool Eestit	5

Näitusekülastajad 2010

ERMi näitusi külastas üle 87 000 inimese	
Näitused ERMi näitusemajas	40 000
Näitused Raadil	17 500
Näitused Postimuuseumis	6 500
Näitused Heimtalis	3 000
Mujal Eestis	7 000
Väljaspool Eestit	13 000

Näitused: Püsinäitused

Eesti Rahva Muuseumi näitusemaja

- Eesti. Maa, rahvas, kultuur (kuraator Vaike Reemann, kujundaja Tea Tammelaan), alates 1994.
- Portselannukkude püsiväljapanek (kuraator Virve Tuubel), alates 1994.

ERMi Postimuuseum

- Iga ukseni päikeses ja sajus. Eesti rahvuslik postiametkond 90 (kuraatorid Aive Küng, Marat Viires, Helve Schasmin, kujundaja Marat Viires), alates 2008.

Raadi

- Raadi läbi aegade (kuraator ja kujundaja Jane Liiv), alates 2009.
- Uuendati näituse kaasaja osa.
- Meie siin maal (kuraatorid Alar Madison, Maris Rosenthal, kujundaja Kalle Müller, heli Pastacas), alates 2009.
- Näitus pälvis 2010. aastal Eesti muuseumide aastaauhinna Muuseumirott innovatsiooni kategoorias.

Heimtali muuseum

- Põlvest põlve elutarkus (kuraator ja kujundaja Anu Raud).

ERMi püsinäitusel „Eesti. Maa, rahvas, kultuur“ toimub iga-aastane võistujoonistamine.

Foto Anu Ansu, ERM Fk

Näitused: Vahetuvad näitused

Eesti Rahva Muuseumi näitusemaja

- Lauuemade jälg. Soomlased setosid jäädvustamas (1.10.2009–10.01.2010; kuraatorid Andreas Kalkun, Aapo Roselius, kujundaja Andrus Kalkun. Toetajad Soome Kultuurkapital, Setumaa riiklik kultuuri-programm, Eesti Kultuurkapital, Eesti Suur-saatkond Helsingis, Soome Suur-saatkond Tallinnas).
- Tuhande sammuga... (17.11.2009–31.01.2010; kuraatorid Jüri Karm, Taavi Tati, kujundaja Elje Karm. Koostöös Tartu Kõr-gem Kunstikooliga).
- Puaaastaring (12.02–18.04; kuraatorid TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku ehituse eriala õppejõud ja üliõpilased ning Juha Sven Korhonen. Toetaja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia).
- Uus_hoone/ERM_101 (24.02–14.04; kuraator Kristjan Raba, kujundaja Hannes Praks. Toetaja ERMi Ehituse SA).

- Eesti oma kaarditeod (7.05–6.09; kuraator Leida Lepik, kujundaja Teele Nõps. Toetajad AS Regio, Tartu Ülikooli Geograafia Instituut).
- Muuseum näitab keelt (18.05–2.01.11; kuraatorid Kristiina Ross, Tiit Hennoste, Tiit Sibul, Kristel Rattus, kujundajad 3+1 Arhi-tektid, Marko Raat, Margus Tamm. Toetajad Eesti Keele Sihtasutus, Haridus- ja Teadus-ministeerium, Eesti Kultuurkapital, Eesti Keele Instituut, Tartu Ülikool).
- Oma näitus. Eesti matus (15.09–31.10; kuraator ja kujundaja Maire Sala. Toetaja Eesti Teadusfondi grandiprojekt nr 8006)
- Kui põllud põlesid (16.11–3.04.2011; kuraatorid Liisi Jääts, Pille Tomson, Marge Konsa, Kersti Kihno, kujundaja Jane Liiv. Toetajad Valga Muuseum, Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituut, Vana Võrumaa kultuuri-programm, Eesti Kultuurkapital, Euroopa Regionaalarengu Fond).

Foto näituselt "Eesti oma kaarditeod".

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Näitused: Vahetuvad näitused

ERMi näitusemaja töötuba ja koridorigaleriid

- Walk on the Wild Side. Culture and Young in Tartu; Two Linked Elements (12.11.2009–30.03.2010; kuraator ja kujundaja Cindy Julien. Toetaja Euroopa Ühenduse programm Euroopa Noored).
- Koolidevahelise võistujoonistamise tööde väljapanek (3.12.2009–17.01.2010; kuraatorid Jane Liiv, Siim Angerpikk, Tiit Sibul, kujundajad Jane Liiv, Siim Angerpikk, Tiit Sibul. Toetaja AS Vunder).
- ERMi raamatukogu kutsub... Luge-misaasta 2010 näitused (3.1–31.12; kuraator Sirje Madisson, kujundaja Jane Liiv. Toetaja ERMi Sõprade Selts).
- Fotonäitus Vanadus - üksiti koos (22.03–07.04; kuraator Tero Leponiemi, kujundajad Tero Leponiemi ja Jane Liiv. Toetaja MTÜ Maailmafilmi Ühing).
- Noorte Hääled (21.04–22.04; kuraatorid Marleen Nõmmela, Ave Tupits, kujundaja Tiit Sibul. Toetaja Eesti Kirjandusmuuseum).
- Fotonäitus Mari pulm (23.04–30.04; kuraator ja kujundaja Aleksei Aleksejev. Toetajad MTÜ Fenno-Ugria Asutus, Paul Ariste Keskus).
- Karula infopäeva ekspositsioon (30.04–5.05; kuraatorid ja kujundajad Tiit Sibul, Maire Kuningas).

- Läänlaste päeva väljapanek (7.05–21.05; kuraator Tiina Tael. Toetaja Lääne maavalitsus).
- Fotonäitus Välitöödel Udmurtias ja Vepsamaal (12.10–30.01.2011; kuraatorid Madis Kats, Svetlana Karm, kujundaja Jane Liiv. Toetaja MTÜ Fenno-Ugria Asutus, Tartu Ülikool).
- Tartu Puuetega Inimeste Koja käsitööringi näitus (18.08–29.08; Toetaja Tartu linnavalitsus).
- Käsitööga tööle lõputööde näitus (12.10–31.10; kuraator Virve Tuubel. Toetaja Euroopa Sotsiaalfond).
- Johan Kullerkupu graafikanäitus Pheriskoopiumi visioonid viniüülidel ja kalendrinäitus Läkitajad (12.10–17.12; kuraator Silver Bohl, kujundajad Silver Bohl, Johan Kullerkupp, Ülle Jäe).
- Huvasti kroon, tere euro. Oma raha ja rahataskud (25.11–9.01.2011; kuraator Jaanus Sillavere, kujundajad Jaanus Sillavere, Jane Liiv).
- Koolidevahelise võistujoonistamise õpilastööd (3.12–31.12; kuraator ja kujundaja Jane Liiv. Toetajad Tartu Kultuurkapital, AS Vunder).
- Keeleuenduse kurvilisel teel. Johannes Aavik 130 (12.12.2010–09.01.2011; kuraator Sirje Madisson, kujundajad Sirje Madisson, Jane Liiv. Toetaja Eesti Kirjandusmuuseum).

Koolidevahelise võistujoonistamise osalised ootamas joonistamise algust.

Foto: Anu Ansu.
ERM Fk

Näitused: Vahetuvad näitused

ERMi Postimuseum

- Jutt pikk, Ats lühike, ehk krihvlist digipiatsini (9.09.2009–17.01.2010; kuraator Aino Miilmets, kujundaja Merike Tamm. Toetaja Jüri Käosaar).
- Eesti õhupost 90 (3.02–6.06; kuraatorid Helve Schasmin, Ants Linnard, kujundaja Jane Liiv. Toetaja Postimuseumi Sõprade Selts, Eesti Kultuurkapital).
- Uus_hoone/ERM_101 (17.06–25.09; kuraator Kristjan Raba, kujundaja Hannes Praks. Toetaja ERMi Ehituse SA).
- Kavandist proovipögnani (7.10–12.12; kuraatorid Helve Shasmin, Ants Linnard, kujundaja Merike Tamm. Toetaja Postimuseumi Sõprade Selts).
- Nahkrahast kroonini, perforibast postmargini (16.12–27.03.2011; kuraator Eve Aab, kujundaja Katrin Orav, Meete-Elise Veigel. Toetaja Tartu Kunstikool).

Raadi

- Kihnu pulm (4.06–19.09; korraldaja Kihnu muuseum, kuraator Mati Kose, kujundaja Eero Liivrand, Lea Tammik. Toetaja kultuuriprogrammi Kihnu kultuuriruum 2008 – 2010).
- Filateelianäitus Estonia '10 (8.07–11.07; korraldaja Rahvusvaheline Eesti Filatelistide Selts).
- Rahvusvahelise skulptuurinäitus Lühiajaline Suuremõõtmeline (3.09–30.11; korraldaja Tartu Kunstnike Liit kuraator Jevgeni Zolotko, kujundaja Jevgeni Zolotko, Ahti Seppet).

Heimtali muuseum

- Valda Raud 90 (30.01.2010–2011; kuraatorid Anu Raud, Vilma Reinholm, kujundaja Vilma Reinholm. Toetaja Heimtali Muuseumi Sõprade Selts).

Rahvusvahelise skulptuurisümposiumi „Lühiajaline Suuremõõtmeline“ raames valmisisid nädalaga 6 kunstniku Eestist, Saksamaalt, Ungarist ja Inglismaalt tööd Raadi mõisapargis.

Foto: Anu Ansu. ERM Fk

Näitused: Mujal

Eestis

- Soomeugri ja samojeedi rahvad (kuraatorid Svetlana Karm, Laur Vallikivi, kujundaja Jane Liiv) 21.10–30.11 Tsirguliina Kesk-kool.
- Koolidevahelise võistujoonistamise tööde väljapanek (kuraatorid Jane Liiv, Siim Angerpikk, Tiit Sibul, kujundajad Jane Liiv, Siim Angerpikk, Tiit Sibul. Toetaja AS Vunder) 19.01–22.03 Annelinna Raamatukogu.
- Lähme randa (kuraator Anu Järs, kujundus Tiit Sibul, Siim Angerpikk) 29.06–30.07 Tartu Raekoja infokeskuse koridorigalerii.
- Elupaik – pärandmaastik. Karula inimesed ja loodus (kuraatorid Kristel Rattus, Liisi Jääts, Helena Grauberg, kujundaja Jane Liiv) 2.06–1.11 Antsla vallavalitsus.
- Ingmar Muusikuse fotonäitus Siin maal 26.01–31.05 Narva Muuseum, 8.12–3.01.2011 Tartu Maavalitsus.

- Eesti uhkus. Tehtud Eestis (kuraatorid Riina Reinvelt, Eevi Astel, Maris Rosenthal, kujundaja Merike Tamm) 20.01–5.02 Kallaste raamatukogu, 5.02–5.03 Betti Alveri Muuseum, 16.03–16.04 Võrumaa Kutsehariduskeskus, 15.05–15.06 Valga Kultuuri- ja Huvialakeskus, 1.10–1.12 Vaivara Sinimägede Muuseum.

Väljaspool Eestit

- Hand in Glove (kindanäitus Käevarjud; kuraator Reet Piiri, kujundaja Merike Tamm) 24.02–12.03 Euroopa Nõukogu peahoone, Strasbourg, Prantsusmaa; 21.07–30.09 Espace Wallonie de Tournai, Belgia; 15.11–13.12 Rahvuslik Etnograafiamuuseum, Sofia, Bulgaaria; 17.12–9.01 Larissa, Kreeka.
- Ingmar Muusikuse fotonäitus Siin maal 2.07–30.09 Kubinyi Ferenc Múzeum, Szécsény, Ungari.

Programm: 2010

2010. aastal toimus ERMis 866 erinevat üritust ja ekskursiooni, millest sai osa üle 53 000 inimese. Koos üle-Eestiliste infopäevade, messide, laatade ning infopäevadega tutvusid ERMi tegevusega ligi 70 000 inimest.

ERMi 2010. aasta programm sisaldas laia valikut erinevaid üritusi, alates teadusüritustest kuni meisterdamise õpitubadeni, pakkudes laia teemaderingi erineva kultuurilise kontekstiga inimestele, et veeta muuseumis rohkem aega ja kasutada muuseumi pakutavaid teenuseid.

Pärimuse, traditsioonide, argikultuuri ja maailmakultuuridega tegeleva kultuuriasutuse korraldab ERM regulaarselt üritusi, mis seostavad möödaniiku tänase päeva ja tulevikuga. Programmi eesmärgiks oli vahendada kultuuripärandit ja kultuuri erilist, andes võimaluse teadmisi interpreteerida lähtudes kunsti-, muusika-, filmi-, meisterdamise-, loengute ja osalemise võimalustest. Teemadest olid kesksed keel, digitaalne kultuur, maailmakultuurid, kartograafia, filateelia, käsitöö ja piirkondlikud eripärad.

Näituste eriprogramm keskendus eriilmeliste üritustega näitusteemade laiendamisele. Suurem tähelepanu pöörati programmide koostamisel koostööle looduse, eesti keele, ajaloo ja kunstiõpetajatega, et kaasata muuseumikülastus parimal moel aineprogrammidesse.

Olulisemad ERMi ürituste kaaskorraldajad olid ERMi Sõprade Selts ja MTÜ Maailmafili Ühing.

2010. aastal toimus ERMis 866 erinevat ekskursiooni, programmi ja üritust

Kooli- ja lasteekskursioonid	318
Täiskasvanute ekskursioonid	219
Muuseumiõpe, koolitused, loengud, seminarid	233
Muud üritused	96

2010. aastal osales ERMi ekskursioonidel, programmidel ja üritustel 53 000 külastajat

Kooli- ja lasteekskursioonid	8 000
Täiskasvanute ekskursioonid	4 000
Muuseumiõpe, koolitused, loengud, seminarid	8 500
Muud üritused	32 500

Tartu ja üle-eestilised kultuurisündmused

ERM jätkas koostööd mitmete Tartu linnale oluliste maineüritustega ning üle-Eestilise riiklike tähtpäevade ja kultuurisündmuste tähistamisega. Näiteks kirjandusfestival Prima Vista, festival Eclectica, tudengite Kevad- ja Sügispäevad, Tartu Hansapäevad, Tartu ettevõtlusnädal, Tartu Rahvamuusikapäev, Ungari Filmipäevad, Advendilinn Tartu, Muuseumiöö, Lastekaitsepäev, Tartu tarkusepäev, Eesti Vabariigi 92. aastapäev, Taasiseseisvumispäev, Ülemaailmne postipäev, vabatahtlike päev ning 1. mail toimusid Raadil „Teeme Ära!“ koristustalgud. Tartu Kultuurkapitali ja ERMi Sõprade Seltsiga koostöös korraldati kolmandat korda emakeelepäeva tähistamist, mille käigus anti üle Gustav Suitsu nimeline luulepreemia Indrek Hirvele.

Sündmuste raames toimusid kontserdid, loengud, konsultatsioonid, õpitoad, giidiprogrammid, filmiõhtud ja kontserdid. Jätkati ka traditsiooniliste rahvakalendri tähtpäevade – vastlapäev, jaanipäev, kolletamispäev, mardi- ja kadripäev, luustipäev, jõulud - tähistamist.

Näituste programm

Näituste programm keskendus peamiselt näituse „Muuseum näitab keelt“ raamüritustega teema laiendamisele. Toimusid giidiprogrammid „Keelepada“ ja „Teeme keelt“. Keele üle arutlesid „Murrame keelt“ eriprogrammi raames semiootik Valdur Mikita keelest ja loovusest, kontsert-eksperimentil „Lingvistiline alternatiiv“ Anna

Programm: 2010

Hints, tantsija Päär Pärenson ja viipekeele tõlk kuidas edastada laulu inimesele, kes ei kuule ja kas tantsu saab tõlkida. Toimus Mere Marju kihnu keele õpituba, Alli Laane mulgi keele õpituba, Ülle Veede pimekirja õpituba, Regina Paabo juhendas viipekeele aluseid tundma õppima töötoas „Kuidas kehaga kõneleda“. Lisaks toimus ERMis viipekeele ja -kultuuri rahvusvaheline seminar, Merike Tamme töötoad „Kuidas jäädvustatakse keelt“, Kaspar Jassa töötoad keele loovast kasutamisest ning filmiõhtud ja eriseminarid.

Samuti laiendasid giidiprogrammid teiste näituste teemasid. Näiteks näitusel „Lauluema jälg“ toimus Terje Lillmaa ja Kadri Visseli Seto käsitöö- ja muinasjutu-

tuba, ERMi Postimuuseumi näitusel „Jutt pikk, Ats lühike ehk krihvlit digipliatsini“ toimus pliatsilaat, näitusel „Eesti oma kaardilood“ osalesid giididena Tartu Ülikooli geograafia osakonna tudengid ning toimus mitmeid seminare, näitusel „Kui põllud põlesid“ koostati eesti keele ja ajaloo õpetajatega koostöös üldhariduskoolides alepõl-lunduse õpetamist toetavad programmid ja õppematerjalid.

ERMi püsinäituse „Eesti. Maa, rahvas, kultuur“ raames toimusid traditsioonilised ekskursioonid ja giidiprogrammid eesti rahvakultuurist ja omaegsest elu-olust, kuhu lisandus uuena puidukäsitöö teemaline programm „Puu-aastaring“.

Näituse „Muuseum näitab keelt“ raames joonistati keelekujundeid.

Perele, noortele ja täiskasvanutele

Lastel ja vanematel oli võimalus omandada koos uusi oskusi ja teadmisi, milleks toimus 5 perepäeva ja 26 töötuba. Traditsiooniliseks muutusid koostöös Tartumaa Rahvakultuuri Keskseitsiga noorte pärimuskultuuri väikekandle ja käsitööring "Kaval käsi" ning koolivaheajal ERMis toimuvad lastelaagrid. Suvehooajal toimusid Raadi mõisapargis regulaarsed MTÜ TuleLoo käsitöökolmapäevad ning Kalev Pildi juhendamisel linnuakadeemiad.

Koolilastele toimus 2 loominguvõistlust. Koolidevaheline võistujoonistamisel osales 119 õpilast, kes tõlgendasid traditsioone ja materiaalselt kultuuripärandit kunstivahenditega võistluste põnevas õhkkonnas. Näitu-

se „Muuseum näitab keelt“ raames toimus joonistusvõistlus, mille raames oli ülesandeks kujutada erinevaid keelekujundeid. Terava keelega, kahekeelne ja keelt kandma osutusid konkurentsilt populaarseimateks illustreeritud kõnekujunditeks.

ERMi üritused ja infopäevad toimusid erinevates Eesti maakondades ning jõuti koos näitustega pea üle kogu Eesti. 2010. aastal toimus 4 maakondlikule eripärale pühendatud infopäeva Karula, Pakri rootslaste, Läänemaa ning Hiiumaal teemadel.

Täiskasvanuhariduses toimusid teoreetilised ja praktilised täiendkoolitused rahvakultuuriteemadel. Projekti Käsitööga tööle ning mitmete kursuste ja infopäevade kaudu toetati ERMi kogude põhjal sündinud kaas-aegset tootedisaini ning loomemajandust.

MTÜ TuleLoo käsitöökolmapäev ERMi näitusemajas.

Kontserdid, etendused

ERMis toimus aasta jooksul mitmeid kontserte ja etendusi, mis pakkusid muusikaelamust muuseumikeskkonnas. Esinesid udmurdi helilooja ja laulja Aleksander Katkov, ansambel Mordens Mordvamaalt, Aerosfäär ja Ivo Rulli, Mihkel Mälgandi, Raul Söödi ja Raun Juurika, Tartumaa Rahvakultuuri Keskseksi ja ERMi korraldatud koolivaheaja laagris osalenud õpilased, "Helimaalide kontserdiga" esinesid Raadi mõisapargis muusik Peeter Rebane ning loodusemees ja ajakirjanik Peeter Ernits.

ERMi näitusemajas toimus regulaarselt Kunsti ja Sotsiaalpraktika Keskuse MokS üritustesari Tartu Helikoosolek, mis on kujunenud kohtumispaigaks inimestele, keda huvitavad helid meie ümber kõigis oma väljendustes ja heli kasutusvõimalused erinevates kontekstides: kunstis, muusikas, arhitektuuris, ökoloogias, filosoofias, sotsiaalses ja kultuurilises vastasmõjus. Esinesid helikunstnikud John Grzinich, Patrick MacGinley, Felicity Mangan ja Anthea Caddy, Veljo Runnel jpt.

Eriomase atmosfääriga esinemispaika pakuti ka etendustele. Publiku ette toodi Olavi Ruitlase näidend „Pääsukese lend“ avaliku lugemisega, Raadi mõisapargis toimus 7 korral Eesti Teatri Festivali, Tartu Uue Teatri ja Valmiera Draamateatri koostööprojekti "Kristjan-Jaak laskub maa peale" (autor ja lavastaja on Andres Keil, kunstnik Tõnu Lensment, osades Jim Ashilevi, Jekaterina Novosjolova, Elina Pähklimägi, Jaanus Johansons, Kristjan Sarv) ning ERMi näitusemajas etendus muusikaline lavastus „Laulukaupmees“ (lavastaja Mia Pätsi, osades ansambli Me Naiset liikmed Eila Hartikainen, Maari Kallberg ja Anneli Kont-Rahtola).

Film

ERMis toimus üle 10 filmiõhtu, mille raames tehti koostööd erinevate organisatsioonide ja kultuuriasutustega (Eesti-Tiibeti Kultuuriselts, Pärnu Rahvusvaheline Dokumentaal- ja Antropoloogiafilmide Festival, Jaan Tõnissoni Instituut, festival Prima Vista ja

MTÜ Maailmafilmi Ühing), et tutvustada maailmakultuure ning antropoloogiliste- ja dokumentaalfilmide võimalusi.

Maailmafilm 2010

Tartu visuaalse kultuuri festivalil Maailmafilm (22.–28.03. 2010) näidati dokumentaalfilme kogu maailmast. Festivali missiooniks on maailma kultuurilise mitmekesisuse ning seda kujundavate sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste protsesside teadvustamine ja mõtestamine. Festival on Tartu keskseid filmifestivale.

2010. aastal oli festivali arvestuslik auditoorium 6000 inimest, sh fotonäituste külastajad. Lisaks filmiprogrammile olid festivali osaks näitused, töötoad ja eriprogrammid.

2010. aasta festivali üheks teemaks oli vananemine. Eesti noorusekultuslikus ühiskonnas pigem võõristatud kui mõistetud teemat avanud filmid vanematest inimestest rääkisid sellest, kuidas erinevad kultuurid vananemist näevad. Programm, mille avas töötuba erilinastuste ja diskussiooniga, pakkus filme ka osana põhiprogrammist. Vananemist vaadeldi filmivalikus kui kultuurikategooriat, küsides, mis vananemises on universaalset ning teisalt, kui erinev võib kultuuriti olla vananemine ja vana olemine.

Põhiprogrammi kõrval oli festivalil kavas ka visuaalanthropoloogi retrospektiiv, mille fookuses oli seekord Alaska dokumentalist ja antropoloog Leonard Kamberling, kes on teinud aastail 1972–1988 mitmeid filme Alaska põlisrahvastest koos antropoloogi ja filmitegija Sarah Elderiga. Nende lähenemise viis etnograafiliste filmide tegemiseks koostöös Alaska põlisrahvaste kogukondadega kasvas välja isiklikest kogemustest nendes kogukondades elades ja töötades: põlisrahvaste külade kollektiivset tööd ja ühist otsustelangetamist nähes muutus lähenemine kultuuriuurimisele, mis põhineb jagatud otsuste langetamisele filmitegijaile enesestmõistetavaks ja ainuvõimalikuks lähenemiseviisiks. Eksperimenti alustades oli sarnaseid mudeleid veel väga vähe, idee koostööantropoloogiast või jagatud antropoloogiast, mis oleks etnograafilise uurimistöö eetili-

Programm: 2009

seks aluseks, ei olnud Lääne akadeemilises kultuuris veel juurdunud.

Festivali osaks oli ka Eesti dokumentalistika eriprogramm koos ümarlauaga, mida kureeris visuaalantropoloog ja dokumentalist Carlo C. Cubero (Tallinna Ülikooli antropoloogiaõppejõud) ning programm uuris seda, kuidas noored Eestiga seotud filmitegijad on käsitlenud oma filmides maailma ja inimesi väljaspool Eestit.

Festivali korraldas Eesti Rahva Muuseum koostöös MTÜ Maailmafilmi Ühinguga.

Näitused

- Vanadus: üksiti koos, Tero Leponiemi, FIN/EST
- Kohtudes Kuubaga, Madli Lääne, EST/CUB (Athena)
- Eyes see, Kampala noored fotograafid, juhendajad Marika Alver, Alis Mäesalu, EST/UGA /UGA
- Armastatud Afganistan, Õnne Päril EST/AFG
- Tuhendenäoline...budism, Tiit Pruuli, Peeter Vähi EST/TIB

Töötuba „Dokfilm kui objektiivne reaalsus?“

“Vaata ja muuda” dokfilmiklubid e DFKd Maailmafilmil: töötuba „Dokfilm kui objektiivne reaalsus?“ (24.03–25.03) oli mõeldud dokfilmi huvilistele keskkoolinoortele. Töötuba juhatas sisse ülevaatlik loeng dokfilmi teooriast ja parktikast, mis dokfilmi konstrueeritust rõhutades õhutas osalejaid filme kriitilise pilguga vaatama. Saadud ettevalmistusega vaatasid ja analüüsisid õpilased valikut Maailmafilmi festivalil linastuvatest filmidest. Töötuba koosnes filmilinnastustest, loengutest, grupitöödest ja diskussioonidest filmide autoritega.

Käsitleti järgmiseid teemasid – filmitemaatiliste normide ja tavade kajastatus filmides; filmide konstrueeritus; filmitraditsioonid, milles filmid on toodetud; filmitegija roll ja taust; tegelaste kajastamine ja sellesse puutuvad eetilised küsimused. Töötuba juhendas Martin Gruber, dokumentalist ja antropoloog (Bremeni Ülikool, Saksamaa).

Foto filmist “Umoja, küla, kuhu mehi ei lubata”.

ERMi Sõprade Selts: 2010

ERMi Sõprade Selts toetab ja tutvustab ERMi tegevust ning koondab inimesi, kes peavad muuseumi tegevust oluliseks. Igal aastal liitub seltsiga umbes poolsada inimest, et panna ERMi tegevusse oma aega, teadmisi ja oskusi. ERMi tegemiste vastu tuntakse huvi ka väljaspool Eestit, seltsil on tugevad osakonnad ka Rootsis, Kanadas, Austraalias, Saksamaal ning viimastel aastatel on need kujunenud ka Soomes ja Venemaal.

Aastaid on ERMi Sõprade Seltsi tegevusega olnud seotud Raadiga. Vastla-, jaani- ja mihklipäeva suurüritused töid sellelgi aastal kohale üle 10 000 huvilise. Sügisel alustati mõispargis järve äärde rotundi ehitamist, mille ehitusraha 700 000 krooni on kogunenud Seltsi liikmete annetustest. 2010. aastal valmis ka koostöös ERMiga „Raadi raamat:

pildid sündinud asjadest“, mis koondab Raadi mõisa ajaloo keskajast tänapäevani. Ilmus ka traditsiooniline aastaraamat Lee.

2010. aastal jätkati kolmandat ERMi kogusid tutvustavat teabepäevade sarja Tallinna Rahvaülikoolis, teemaks seekord muuseumi filmi- ja fotokogud. Lisaks toimusid teabepäevadel Kallastel, Jõgeval, Võrumaal. Seltsi liikmed toetasid ERMi vabatahtlikena Raadi infopunkti töötamisel ja teistel muuseumi igapäevatoimetustes raamatukogus, arhiivis, näituste korraldamisel.

Koostööd arendati Soomest, Kotka Merekeskus Vellamo sõprade seltsiga ja tartlastest välismaalastega, kes on koondunud SA Domus Dorpatensise ümber. 2010. aastal käidi õppereisidel Baierimaal, Latgales ja Eestimaa väikesaartel Pedassaarel ja Mohnil. Aasta võeti kokku tutvumiskäiguga Mooste mõisa.

23. juuni 2010 Raadil. Kaitseliidu Tartu maleva esindajad süütavad võidutulest Tartu linna jäänitule.

Foto Alar Madisson

Omakultuuride osakond: 2010

2010. aasta suvel moodustati Eesti Rahva Muuseumi juurde omakultuuride osakond. Uut osakonda looma ajendas eelkõige vajadus maakonnamuuseumeid nõustava keskuse järgi.

Arutelud maakonnamuuseumide tuleviku ja võimalike arengute üle olid kestnud aastaid ning toonud esile mitmeid lahendusi ootavaid teemasid. Osa neist seondus muuseumide argiprobleemidega – rahaliste vahendite nappus, omatulu teenimise vajadus ja võimalikkus, museaalide kehvad hoiutingimused, muuseumide infosüsteemi (MuIS) rakendamise raskused, ühtsete kogumispõhimõtete puudumine. Vähem oli käsitletud muuseumide muutunud rolli tänapäeva ühiskonnas: kas muuseum peaks lisaks mineviku lahtimõtestamisele suutma olla ka kaasaja ühiskondlike probleemide kajastaja ja analüüsija, kodanikuühiskonna arendamisel senisest rohkem kaasa rääkima, olema arvestatav partner kohaliku omavalitsuse tasandil ja rahvakultuurivõrgustikes, kui suuri ümberkorraldusi tooks see kaasa muuseumi sisulises töös? Kõik need küsimused vajasid värsket ja jätkusuutlikku lähenemist.

Maakonnamuuseumid

Eesti Kultuuriministeeriumi haldusalas on 15 maakonnamuuseumi: Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum Võrus, Valga Muuseum, Põlva Talurahvamuseum, Viljandi Muuseum, Tartumaa Muuseum Elvas, Pärnu Muuseum, Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum, Mahtra Talurahvamuseum, Rannarootsi Muuseum Haapsalus, Läänemaa Muuseum Haapsalus, Hiiumaa Muuseum Kärđlas, Saaremaa Muuseum Kuressaares, Järvamaa Muuseum Paides, Harjumaa Muuseum Keilas ning Iisaku Muuseum. Lisaks on paljudel maakonnamuuseumidel oma filiaalid. Nende muuseumidega koostöös asus omakultuuride osakond tööle.

Uue osakonna esimeseks ülesandeks oli tutvuda muuseumite ja nende filiaalidega. 2010. aastal külastati enamuse maakonna-

muuseumide, tutvuti töötajatega, näituste ja hoidlaruumidega, kaardistati muuseumite võimalused ja väljakutsed.

Tegevusvaldkonnad

Uue osakonna olulisem tegevus on olnud maakonnamuuseumide tegevusvõrgustiku kujundamine ja käivitamine ning omavahel koordineeritud näitusepoliitika, kogumis-, teadus- ja säilitustöö. Paika seatud tulevikuperspektiivid ning jätkuv koosmõtlemine mäluasutuse tegemiste üle peaksid tagama nii spetsialistide otstarbekama kasutuse kui ka parema tulemuse.

Osakond on algatanud koostöö kõigi institutsioonidega, kes traditsiooniliselt suunavad muuseumide tegemisi ja arenguid või on kaudsemalt seotud tegevustega selles valdkonnas.

2010. aasta novembris algatati muuseumide meistriklassi sari ERMi ja maakonnamuuseumide töötajatele, eesmärgiga ärgitada mõttevahetust kodanikuühiskonna edendamise teemadel enne 2011. aastal uute arengukavade koostamisele asumist, mille nõustamisülesanne on osakonna pädevuses.

ERMi omakultuuride osakonnaga tuleb maakonnamuuseumidel läbi vaadata ja kooskõlastada investeringuplaanid, Ennistuskokkade Kanut saadetavate konserveerimist vajavate esemete nimekirjad, tegevusaruanded ja -kavad. Koostöös Muuseumiühinguga tuleb sõnastada muuseumitöötajate koolituste vajadused ja eesmärgid.

Kogude kureerimine

Kogude kureerimine hõlmab nii kogude korraldamise (dokumenteerimine, kogumine, säilitamine), kasutamise kui ka avalikkusele vahendamise koordineerimist. Kaardistati maakonnamuuseumide kogude (kogumis-, säilitamispoliitika) ja uurimisvaldkondade hetkeseis ning olulisemad edasised töösuunad selgunud. 2010. aastal oli kuuel maakonnamuuseumil kirjalikult vormistatud kogumispoliitika. Oluline on kogumispoliitika sõnastamine ja omavaheline koordi-

Omakultuuride osakond: 2010

neerimine muuseumide tõhusama koostöö kaudu ning pöörata tähelepanu kaasaja materjalide kogumisele.

Kogude vahendamine avalikkusele saab edukalt toimuda MuSi andmebaasi sisestatud museaalide, digiteerimise kui ka valitud uurimisteemade kaudu. MuSi kasutusjuhendite koostamise algatamine on kogude kuraatori üheks töövaldkonnaks.

Näitused, programm ja muuseumiõpe

Omakultuuride osakonna metoodiku töö on seotud näituste-, muuseumiõppe- ja programmitegevuse koordineerimisega. Arvukate ideede ja mõtete hulgast on välja valitud projektid muuseumite koostöövaldkonnad, näiteks Eesti Film 100 teema-aasta tegevused, koostöös Eesti Rahvakunsti- ja Käsitöö Liiduga ehtekodade korraldamine maakonnamuuseumides 2011. aasta oktoobris.

Muuseumiõppe valdkonnas on ülevaade maakonnamuuseumide programmist ning nende vastuvõtust sihtgruppides. Uutest suundadest plaanitakse tihedamat koostööd muuseumide ja kunstioptetuse val-

las, mis on võrreldes teiste ainetega jäänud muuseumiprogrammidega vähem seotuks.

Valmis on 2010. aasta muuseumikülastuste kokkuvõte, analüüs kodulehekülgede teabe ja kasutajamugavuse kohta. Maakonnamuuseumi on nõustatud vabatahtlike ja praktikantide leidmise ja rakendamisvõimaluste osas.

Arendusvaldkond

Arendusvaldkonna üheks esimeseks ülesandeks oli Tartumaa Muuseumi Alatskivi lossi kolimise kava sisuline arendamine ja koostöö koordineerimine kõigi osapooltega ning osalemine eelprojekti koostamisel. Muuseumi on nõustatud turundusküsimustes.

Maakonnamuuseumide arendus- ning koostööküsimustel on paratamatult ka rahvusvahelistumise mõõde. Arengukoordinaator on loonud kontakte erinevate organisatsioonidega, mis on seotud muuseumite arendamisega Euroopas, näiteks ENCATC (European Network of Cultural Administration Training Centres), Soome muuseumi koordineeriva asutusega Museovirasto.

Omakultuuride osakonna töötajad Aivi Ross, Külli Lupkin, Laura Kipper.

Foto: Arp Karm. ERM Fk

ERMi Postimuuseum: 2010

Kuigi Postimuuseumi idee sündis juba 1921. aastal, viidi see ellu alles 1935. aastal Tallinnas. Juba toona mõisteti postiajaloo kogumise ja uurimise tähtsust. Saadetud või saadud kiri, postkaart, templiläljend ja mark on osa ajaloost, suhtlemiskultuurist ja kunstist.

Postimuuseumi ajalugu on olnud seotud ümbernimetamisega, erinevate alluvustega, kogude jagamisega erinevate muuseumide vahel. 1. oktoobril 1994 taastas Riigiettevõtte Eesti Post Postimuuseumi. Alates 2009. aastast on muuseum Eesti Rahva Muuseumi koosseisus, asudes Tartus ajaloolises postimajas Rüütli 15. Postimuuseumi kogud asuvad Raadil ERMi hoidlates.

Läbi ajaloo on postil olnud oluline roll inimestevahelisel suhtlemisel. Igal perel on oma postkast ehk visiitkaart, just nii suur või väike, korras või räämas nagu pererahvas õigeks peab. Täna valib vähemalt osaliselt iga inimene ise selle sisu. Täna, kui saame hetkega suhelda üle maailma, on saadetud kirjadel uus tähendus. On ka inimesi, kes omistavad postisaadetisele laiema tähenduse, panevad saadud postisaadetised tallele ja annavad oma osa postiajaloo kogumisele. Postiajaloo huvipakkuvate sündmuste ja faktide leidmine ning tutvustamine on Postimuuseumi ülesandeks.

Näitused ja programm

ERMi Postimuuseumis on avatud püsinäitus „Üksest uksest päikeses ja vihmas – Eesti rahvuslik postiametkond 90“ ning aastast toimub 3–4 vahetuvat näitust, millega avatakse uusi teemasid postiajaloo kohta. 2010. aastal olid avatud näitused: „Eesti õhupost 90“, „Uus hoone – ERM 101“, „Kavandist proovipoognani“ ja „Nahkrahast kroonini, perforibast postmargini“.

Tänu koostööle ERMi Postimuuseumi Sõprade Seltsiga õnnestub avalikkusele tutvustada Eesti filateelia ja postiajaloo haruldusi. Ülemaailmsele

postipäevale pühendatud näitus „Kavandist proovipoognani“ esitles perioodil 1918 – 1940 loodud margikavandeid ja -poognaid. Näitusel oli väljas kolme lõviga postmargikavand, mille idee pakkusid välja soomlased, kes osalesid margikavandi konkursil aastatel 1918 ja 1921. Vapilõvid jõudsid postmargile 1928. aastal ja kujundajaks oli Günther Reindorff. Näitus „Nahkrahast kroonini, perforibast postmargini“ tutvustas Eestimaal ringluses olnud rahasid. Postmark on samuti riiklik maksevahend ja käinud läbi rahatähena sarnaseid muutusi. Postmarkide puudumisel on kasutatud: erinevaid tempelid, perforibasid, aknakleepimispeberit ja kirjutatud ka käsitsi „postimaks tasutud“.

ERMi Postimuuseum osales traditsioonilisel filateelia veebinäitusel „DAGÖ“ ja näitustesarjas „Hiu Ruut“, mis sel aastal oli laevaposti teemadel. Rahvusvahelise Eesti Filatelistide Seltsi „Estonia“ 19. näitus „Estonia 2010“ toimus Eesti Rahva Muuseumis Raadil. Näitusel tutvustati Eestiga seotud filateeliamaailma rikkusi, selle aasta väljapanekud olid seotud Tartu-teemaliste kogudega.

Lisaks pakub muuseum erinevaid programme, erinevas vanuses külastajatele. Lasteaialastele ja kooliõpilastele korraldatakse programme, mis tutvustavad postitööd ja kirjasaatmist. ERMi Postimuuseum osaleb aastaringi erinevatel Tartu linna üritustel,

Postilennuk näitusel „Eesti õhupost 90“.

ERMi Postimuuseum: 2010

sügisest tarkusepäevast kuni suvise Hansapäevani. Jõulujal on muuseumis avatud jõuluvana postkontor, kuhu tuua kaasa võetud või koha peal kirjutatud kiri pandi jõuluvana kirjakasti ja jäädi vastust ootama.

Kogud

1991. aastal muusemi taasavamisega alustati uuesti kogude loomisega. Loodud on Eesti täiuslikumad postiga seotud kogud, mis sisaldavad margi-, eseme-, foto-, postiajaloo ja ümbrike kogu ning raamatukogu.

Margikogu moodustavad Eesti Vabariigi puhtad ja tembeldatud margid, markide aastakomplektid (alates 1991), Ülemaailmse Postiliidu (UPU), Läti ja Nõukogude Liidu margid. Esemekogus on postiga seotud esemed ja postitemplid. Arhiivis on Eesti Posti, Tallinna Telefonivõrgu, Posti-Telegraafi Valitsuse, Sidemuuseumi, Postimuuseumi ja Tallinna Sidekooliga seotud dokumendid ning mitmed isikuarhiivid. Fotokogus leiab posti- ja side-ettevõtete seotud fotod 20. sajandi algusest tänapäevani, Postimuuseumi tegevuse jäädvustused ja ajalehe Postisarv fotokogu. Postiajaloo kogu sisaldab tempelijäljendeid postkontorite kauppa Eesti Vabariigi algusaegadest kuni tänapäevani, Vabandussõjast

Postkasti võib kasutada mitmeti. Foto välitöödelt Viljandimaale, Tääksi postkontorist, 2009. aastal.

Foto: Agnes Aljas. ERM Fk

saadetud postkaarte, Vambola Hurda filateliakogu, mitmete Välis-Eesti filatelistide kogusid (Skautlus paguluses, ESTO, Tartu postiajalugu, Muinsuskaitse Selts). Ümbrike kogusse kuuluvad eestiteemalised Nõukogude Liidu ümbrikud, postkaardid ja muud materjalid. Samuti Eesti Posti poolt välja antud esimese päeva ümbrikud (FDCd), eritemplid, tervikasjad, maksimumkaardid, eritemplite ja FDCde aastakomplektid.

Uued uurimisteemad

Post on ajast aega olnud meie elu igapäevane osa – olgu selleks kirjad, ajalehed või teatised. Palju on inimesi, kes ise teevad postitööd, mis on pidevas muutumises olnud viimastel aastakümnetel. Post on alati liikunud koos inimeste tegevusega – postitaludest said sidesõlmed, neist omakorda postkontorid. Postkontorid on vahetanud asukohta, jalgsi postikanne on asendunud autoringidega.

Postimuuseumile oli uueks kogemuseks osalemine ERMi kirjasaatjate võistlusel ja inimestega koos postiteemalise materjali kogumine. Teemal „Post minu elus“ saadeti kokku postiga seotud mälestusi ja mõtteid kokku 67, alates endistest postitöötajatest ja nende pereliikmetest kuni postiga vaid harva kokkupuutuvate inimesteni. Saadetud tööde hulgas oli kirjutatud posti liikumisest erinevatel aegadel, mälestusi enda või lähikondsete postitööst, telefonisidest, postijaamadest ja postiagenteuuridest, kirj vahetustest, posti töökorraldusest ja postiteenustest. Kirjutatud lugudele lisati dokumente, fotosid, ümbrike, postkaarte ja esemeid ning ühe lühifilmi kirjakandjast.

Eesti Rahva Muuseumi 100. aastapäeval 2009. aasta 14. aprillil kinkis Anu Raud ERMile Heimtali Koduloomuuseumi. Sümboliseks oma loodud „Kogujate“ vaiba taustal, mis valmis muuseumi juubeli vaibakonkur-

Heimtali muuseum: 2010

Heimtali muuseum: 2010

si võidutööna, andis tunnustatud tekstiilikunstnik oma elutöö ERMile hoida.

Viljandimaal, Pärsti vallas asuv Heimtali muuseum on olnud rahvusliku käsitöö, tekstiilikunsti ja disaini valdkonnas tegutsevatele inimestele oluline keskus, mis on koondanud Anu Raua kogutud ja läbimõeldud rahvuslikku käsitöömälu.

Etnograafilise tekstiilikunsti kogumisega tegi Anu Raud algust juba üliõpilasena, kiindumus materjalidele kasvas aastatega nii töötades tootmiskoondises UKU kui Eesti Kunstiakadeemias õppejõu ametit pidades. Heimtalis Kääriku tallu kogunesid ainulaadsed kogud erinevates Eesti piirkondades valmistatud meisterlikust ja kaunist rahvuslikust käsitööst. 1980. aastatel kodukanti kolides suurenes Anu Raua huvi Mulgimaa käsitöö vastu, mida ostmise ja kohalike elanike abiga koondati alguses erakogusse ja seejärel muuseumisse.

Muuseumi ajaloost

Heimtali muuseum asub 1864. aastal mõisaomanike von Siversite abiga Heimtali valla keskusesse ehitatud maakivist külakoolimajas, mis jäi koolihoonena kitsaks 1932. aastal, kui Raudna kool koliti Heimtali mõisahoonesse. Hiljem asusid hoones raamatukogu ja korterid, mille viimane elanik lahkus 1980. aastal. Esimest korda tutvustasid mõtet rajada vanasse lagunevasse koolimajja muuseum 1972. aastal kohalikus ajalehes Karl Habicht ja ka ERMi kirjasaatjana tegutsenud Johannes Kokk. Muuseumihooneks korrastamine liikus aeglaselt, kuid suure tahte ja pühendumuse toel avati muuseum 27. novembril 1987. aastal Raudna Kooli 200. aastapäeva raames, mis kuulus edaspidi Viljandi Näidissovhoosile.

Avatud muuseum andis ka kohalikele märgi, et olemas koht minevikupärandi jäädvustamiseks. Muuseum tegutses koduloomuuseumina, mis käsitles koolilugu ning kogus piirkonna etnograafilisi esemeid

ja tööriistu. Muuseumikogud täienesid tänu Johannes Koka, Harri Raudkivi, Ilmar Mändmetsa ja Raudna kooli pere, eesotsas ajalooõpetaja Imbi-Sirje Tormi tegevusele.

1990. aastate algusest otsiti muuseumile ja rahvamajale uut omanikku ning selle ostjaks sai 1994. aastal Eesti Taassünni auhinnaga pärjatud Anu Raud, kes asus Tallinnast Heimtalis oma vanaisa talu pidama. Alustuseks ootasid uut muuseumi ees paariaastased ehitustööd, et luua esemetele ja külalistele parim keskkond. Muuseumi toetasid edasise tegevuse arendamisel nii Eesti Kultuurkapital kui ka 1997. aastal asutatud Heimtali Muuseumi Sõprade Selts.

Anu Raud ja Heimtali koduloomuuseum

Muuseumi südameks on etnograafilised tekstiilikogud, mis sisaldavad väärtuslikku ja ainulaadset Eesti rahvuslikust käsitööst ning Anu Raua elutööst. Aastatega on väikestest eramuuseumist kujunenud elavalt kasutatav õppekeskuse kunstiüliõpilastele, käsitööhuvilistele ja koduloolastele. Heimtali muuseum on olnud paljude kunstitudengite õppepaik alates 1989. aastast, kui toimus esimene Eesti Kunstiakadeemia tudengite tekstiilipraktika. Samuti külastavad pidevalt muuseumi Tartu Kõrgema Kunstikooli, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia, Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli üliõpilased praktikad ning paljudele käsitöötegijate grupid alates Eestist ja Põhjamaadest kuni Jaapanini.

1998. aastal toimus esimene lastelaager, mis toob kolmeks päevaks pered Heimtali loominguilisest keskkonnast ja maaelust rõõmu tundma. 1999. aastal toimus esimene Heimtali muuseumi käsitöölaad, kus rõuguredelitele sätitakse müügiks ümbruskonna tasemel käsitöö, lisaks on võimalus ise käsitööd proovida ja elavat muusikat kuulata.

Eesti Rahva Muuseumi Heimtali muuseum

4. mai 2010 kirjutasid kultuuriminister Laine Jänes ja Anu Raud alla lepingu, millega Vil-

Heimtali muuseum: 2010

jandimaal asuv ehe ja maalähedane eramuuseum anti Eesti Rahva Muuseumi koosseisu, et tagada selle terviklikkus, kogude ühtsus ja loomekeskuse tähtsus.

Esimesel aastal ERMi filiaalina kesken-duti eelkõige kogude parima säilimise kindlustamisele ja korrastamisele ning muuseumide infosüsteemi sisestamisele. Muuseumikogud, mis sisaldavad lisaks esemetele ka arhiivimaterjale ja fotosid, on hinnaliseks täienduseks ka senini rikkalikele Eesti Rahva Muuseumi kogudele.

Heimtalisse kujunenud õppekeskus, kus huvilised saavad uurida rahvakunsti ja sellest inspireerituna luua uut või kopeerida vana, jätkab tegevust ka Eesti Rahva Muuseumi filiaalina ning toimuvad traditsioonilised armastatud suvised laadad ja laagrid.

Muuseumis on avatud püsinäitus „Põlvest põlve elutarkus“. Külastajatel on võimalus näha vanu Heimtali lähiümbrusest pärit majapidamistarbeid ja materjale piirkonna kultuuritegelaste kohta. Saja-aasta taguses klassitoas toimuvad muuseumitunnid kooliajaloo kohta. Muuseumi kirstud, kummutid ja kapid on pungil kindaid ja sokke, pulma- ja saanitekke, pitse ja seelikuid, mille muustrid ja meisterlik valmistamine rõõmustavad nii

teadjaid kui vaatajaid. Laste mängutoas ootavad kindamustris kootud põrsad, koerad, kassid ja teised koduloomad. Lisaks rikkalikule rahvusliku käsitöö näidiste kogule on muuseumil ka rahvakunstimuuseumiline raamatukogu.

Igal aastal avatakse mitmeid vahetuvaid näituseid. 2010. aastal oli avatud Valda Raua 90. sünnipäevaks valminud näitus, mis tutvustas tema elu ja tõlkeloomingut. Muuseumikülalastajaid tervitavad ja hoiavad muuseumi sooja loomekeskusena giid-koguhoidja Merle Puusepp ja meister Artur Kasepuu.

Intersubjektiivne irreaalsus¹

Art Leete

Reet Ruusmann "Defitsiit kui osa nõukogudeaegsest argielust Eesti NSV-s: fenomenoloogiline vaatepunkt". Magistritöö, juhendaja Ene Kõresaar. Tartu Ülikool 2010.

2010. aasta augustis kaitses Reet Ruusmann Tartu Ülikoolis teadusmagistri kraadi nõukogudeaegse defitsiidi teemalise uurimusega. Tegu on viimase etnoloogilise teadusmagistri väitekirjaga, mis Tartu Ülikoolis kaitsmisele tuli. 2010. aasta sügisest on teadusmagistrite koolitamine lõpetatud. Sellega on lõppenud üks etapp Eesti teadussüsteemi arengus ja teadlaste ettevalmistamises. Reet Ruusmanni töö on seega lisaks etnoloogia-teaduse arendamisele ka teatud ajalooline tähtsus. Temaga sulgub meie teadusmagistritest etnoloogide keskmise pikkusega nimekiri.

Reet Ruusmanni magistritöö tuumiku moodustavad kolm defitsiidi-teemalist artiklit, millest kaks varasemat on ilmunud ERMi aastaraamatus 2006. aastal ja Klaus Rothi poolt toimetatud kogumikus *Social Networks and Social Trust in the Transformation Countries* (Berliin: Lit Verlag 2007). Kolmas artikkel ootab veel avaldamist ajakirjas *Journal of Ethnology and Folkloristics*. Artiklite ühtepõimimiseks on töö sissejuhatuses selgitatud üldist probleemipüstitust, analüüsi- raamistikku, allikaid ja meetodikat. Töö lisadest leiame humoorika näidisdokumendi letialuse kaubanduse kohta ja uurimistöö kasutatud teemaintervjuude pidepunktid.

Uurimus läheb huvitavaks kohe sissejuhatuses, kus autor annab ülevaate fenomenoloogilisest lähenemisest. Autor osutab, et lähenemise keskpunktis asuv *Lebenswelt/life-world* mõiste tuleneb Edmund Husserli ja Jürgen Habermasi filosoofilistest tekstidest (lk 8). Kummastavalt ei viidata otseselt kummagi autori töödele, mis oleks samas ootuspärane olnud. Sellegipoolest on asja-

kohaselt ära toodud mõiste kolm kasutuselolevat eestikeelset vastet (*elumaailm*, *elavik* ja *eluilu*). Eesti etnoloogide poolt eelistatav *eluilu* tundub implitsiitselt asjakohane, samas võinuks osutada ka selle termini kasutuselevõtu distsiplinaarseid tagamaid. Kaitsmisjärgses kuluvaaris selgitati, et *eluilu* võeti tarvitusse Soome etnoloogide eeskujul. See tundub igati mõistlik selgitus. Kui asjad on nii, võinuks selle ju ka töö jaoks kogenumate kodumaiste fenomenoloogiliste etnoloogide käest välja uurida.

Samas (lk 8) avatakse ka *eluilma* mõiste sisu:

"Seega subjektiivse reaalsusena on eluilu selleks universaalseks aluseks, mille sees inimesed tegutsevad ja mõtlevad – ta on üksikuid kogemusi organiseerivaks tähenduste süsteemiks, mis omakorda on aluseks ilmnevatele praktikatele. Just läbi praktikate saavad mõistetavaks ka teiste inimeste subjektiivsed reaalsused, kellega igapäevareaalsust jagatakse."

Arusaam eluilmast kui subjektiivselt reaalsusest ilmneb töö teoreetilises vinjetis (lk 8–9) kihilisena. Ühest küljest seisneb see individuaalses subjektiivses reaalsuses, mis seostub üksikisikutega. Teisalt tuleb selles subjektiivsuses esile ka seos sotsiaalse (e kollektiivse – töös Anne Honerile viidates välja toodud "väikeste sotsiaalsete eluilma" näol) ja universaalse (e normatiivse, poliitilise, ideoloogilise) kogemusega. Seega võib eluilma mõista ka intersubjektiivse või metasubjektiivse reaalsusena, kohati isegi objektiivse reaalsusena (ehkki see tundub implitsiitselt paradoksaalne). Ent kui subjektiivne reaalsus tõlgendatakse "tegutsemise ja mõtlemise universaalseks aluseks", siis on vastavad assotsiatsioonid varmad tekkima. Võib ehk öelda, et subjektiivset reaalsust tunnetatakse universaalsuse mõõdupuuna. Individuaalne kogemus võib kohati olla paradoksaalselt universaalne, eriti nõukogude ühiskonna limiteeritud võimaluste kontekstis.

Huvitav on jälgida töö kujunemise ja tagantjärele ülesehitamise dünaamikat. Artiklid on töös esitatud vastupidiselt valmimise

[1] Käsitluse koostamist on toetanud Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Kultuuriteooria tippkeskus).

ajalisele järjestusele. Seega saame tehtud töö arengu lõpufaasist liikuda algimpulsside suunas, dekonstrueerida uurimuse kujunemise käigu.

Esimene artikkel on üles ehitatud 1960.–80. aastatel tarbijate poolt kirjutatud avalike kaebuste analüüsile. See kirjutis seostub nõukogude avaliku sfääriga otsesemalt kui järgnevad. Saame aimu, kuidas rahulolematud ostjad võtsid ette defitsiidimajandusevastaseid avalikke samme erinevatel aastakümnetel.

Reet Ruusmann leiab, et eri aegadel on tähelepanuväärselt muutunud raskesti kättesaadavate kaupade sortiment, aga ka kaebustediskursuse iseloom. Autor täheldab asjakohaselt, et diskursuse areng kajastab tegelikku muutuste iseloomu kaubanduse vallas (kaevati selle üle, mille puudumist parajasti teravamalt tunnetati; miski jäi samas ka varju – kui müügil polnud magnetofonilinte ega ka tualettpaperit, siis kurtmist lintide puuduse üle ei esinenud).

Küsimus on ka üldises motivatsiooniraamistikus. Kaebustest tuleb välja, mida osati eri aegadel kaubandusvõrgust soovida või mida peeti sobilikuks muretsemisobjektiks. Suure osa kaebuste keskendumine pudipadile (millele osutatakse teises artiklis joonealuses märkuses – kuigi võib ju diskuteerida, et kas äädikas ja majonees ikka on pudipadi) ütleb üht-teist kogu küpse sotsialismi aegse Eesti ühiskonna kohta.

Autor toob adekvaatselt esile, kuidas kaebuste diskursiivne haare muutub 1980. aastate teisel poolel sotsiaalselt laiemaks. Kui 1960. aastatel keskenduti konkreetsemalt kaebuses osutatud kaubaartikliga seotule, siis 1980. aastatel hakati iga kaubanduslikku kitsaskohta seostama kogu ühiskonna allakäiguga. Töö võimaldab seega omapärase ilmekusega jälgida inimeste poolt tunnetatud sõnavabaduse määra muutumist.

Esmärgiks seatud puüdlusega – anda hääl minevikule – on Reet Ruusmann hästi hakkama saanud. Avalikud kaebused mõjuvad palju vahetumalt kui teistest artiklitest leitavad isiklike meenutuste fragmendid.

Selle artikli puhul tuleb esile tõsta ka nutikalt leitud ainest, mille läbitunnetus on

küll kohati toorevõitu. Samas on tegu siiski omapärase ja piisavalt kopsaka analüüsiva panusega nõukogude aja argielu uurimuste üha pikenevasse ritta.

Teine artikkel sisaldab nõukogude kaubandussüsteemi analüüsi n-ö tavalise inimese perspektiivi silmas pidades. Autor keskendub eeskätt 1980. aastatele, seega pole kaks artiklit kirjutatud päris sarnase ajalise haardega.

Selge on see, et teine artikkel on ka kogu töö sisulises keskmes. Siin käsitletakse defitsiidikogemuse põhihoovust, seda, kuidas inimesed kõige tavalisemal moel seda fenomeni tajusid või kuidas mäletavad ja jutustavad aastakümnete tagust praktikat.

Üks artikkel saab taolise kirglikkust õhkuva ainese eest avaliku saladuse loori mõistagi vaid põgusalt paotada. Samas on artikli sisu, kontekstuaalne raamistus ja analüüs täiesti piisav ning lugeja võimaliku kogemuslikku kriitikameelt ka üleliia ei õrrita.

Kolmanda artikli puhul on analüüs suunatud kaubandustöötajatele, kes moodustasid defitsiidimajanduse tuuma, omapärase maffia. See on antud teema puhul ekspertgrupp, kes asetses defitsiidikultuuri fookuses. Nad olid defitsiidivertikaali esindajad, kes kõrgusid defitsiidihorisontaali moodustava tavaostjate massi kohal.

Autor toob esile, et küllaltki redutseeritud ja kontsentreeritud intervjueritute grupi puhul ilmnesid silmapaistavad erinevused suhtumises nõukogude-aegsesse defitsiidifenomeni. Mõnele oli see veel 2000-te keskpaigaski tabuteema, teistele aga “kultuurieksootiline” praktika, mille vaatlemise tõhusaima abivahendina rakendati huumoriprismat. Autor toob esile teisigi intervjueritute-poolseid suhtumisi (näiteks arvati kohati, et intervjuerija on ise piisava nõukogude elukogemusega ning teab kõike omanese tarkusest niigi), mis muutsid kogutud allikmaterjali ambivalentstust õhkuvaks.

Defitsiidiekspertide küsitlemise tulemuste analüüsi kaudu saame ülevaate nõukogude varikaubandussüsteemi tabamatust kõikehaaravusest, millest tavalise tarbija igaveseks mällutembeldatud kogemustemüriaad moodustab vaid tühise simulaa-

krumliku killukese. Väliselt oli kaubandus olemas, seda kogeti, aga sellel polnud mingit seost asjade tegeliku seisuga. Seega on tegu ühe sobiva metafoorse nähtusega kogu nõukogude-aegse ühiskondliku süstemaatika tunnetamiseks.

Intrigeeriv on nõukogude-aegsete kaubandustöötajate meenutuste kaudu nende tegevuses ilmnev eetiline moment. Müüjad jmt elasid omapärasel suletud eetika ruumis, mille empaatia katkes siseringjoonel.

Eetika ja reeglitega manipuleerimise määra käsitlus toob esile veel ühe nõukogude ühiskonna groteskimomendi. Tööst ilmneb selgelt, et nõukogude kaubandussüsteem oli korraga väga formaalne ning tsentraliseeritud, samas aga sõltus asjade areng suuresti süsteemi kuuluvate isikute individuaalsetest hoiakutest ja käitumismustritest.

Eluilmade kontseptsiooni tähendusvälja mõjul tõmbuvad autori käsitluses avaliku ja sotsiaalse sfääri suhted privaatsuse ruumi. Nõukogude-aegse ühiskonna jagatud tähenduste mängu iseloom oli kätketud individuaalsesse kogemusepõhisesse loovusesse. Kuigi kommunismi bränd nägi ette vastupidist.

Üldpildis esineb artiklites ja töö sissejuhatuses teatud temaatilisi ning kontseptuaalseid kordusi, mida autor ka tunnistab ja mis on artiklitepõhise magistr töö puhul kerge kujunema. Kokkuvõttes esitab autor aga väärtusliku nõukogude igapäevaelu käsitluse. Reet Ruusmann reanimeerib nõukogude tegelikkuse musta huumorit, pikkides töösse tihedalt ehitavaid tekstinäiteid.

Töö on hästi komponeeritud (temaatiline liikumine toimub avaliku sfääri binaarsest diskursusest kaubandustöötajate mikrokosmilise müsteeriumi suunas) ja kompaktnel. Neonrohelist kontseptuaalset traagelniite kuskil eriti ei küütle. Eesti etnoloogide teadusmagistr tööde kirjutamise ajaloole sai sellega pandud parajalt rammus punkt.